

Türkiye'deki İnsan Hakları Savunucusu
Avukatların Yaşadığı Hak İhlallerine ve
Uğradığı Hukuk Dışı Uygulamalara
İlişkin Mevcut Durum Analiz Raporu

TÜRKİYE'DE AVUKAT OLMAK

Prof. Dr. Atilla GÜNEY

ADIL YARGILANMA HAKKINA ERİŞİM DERNEĞİ

**Bu proje AB tarafından
finanse edilmektedir.**

Bu Yayın PROTECTDEFENDERS.EU, "Türkiye'de İnsan Hakları Savunucularına Koruma Programı kurumu tarafından" kapsamında hazırlanmıştır.
Bu yayının içeriğinden, Yalnızca ADİL YARGILANMA HAKKINA ERİŞİM DERNEĞİ sorumlu olup herhangi bir Şekilde PROTECTDEFENDERS.EU kurumunun görüşlerini yansıtmamaktadır.

İÇİNDEKİLER

- 3 İçindekiler
- 3 Tablolar Dizini
- 5 Sunuş
- 6 Giriş
- 8 Araştırma Yöntemi
- 9 Genel Görünüm Türkiye’de Hak Savunucusu Avukatlığın Durumu
- 13 HDP’li Siyasetçilerin Davalarını Üstelenen Avukatlar
- 13 Güneydoğu İllerinde Avukatların Genel Durumu
- 16 Suç: Avukatların Müvekkiliyle Özdeşleşmesi
- 17 Yargıtay: Delilleri İncelemek Çok Zaman Alırdı!
- 23 Çoklu Baro Eylemleri Ve Davalar
- 24 Boğaziçi Eylemleri Ve Avukatlar
- 27 Araştırma Bulguları Üzerine Genel Bir Değerlendirme
- 30 Kopyala, Yapıştır Adaleti
- 33 Biri Avukatları Gözetliyor
- 35 Ev ve Ofis Aramaları
- 36 Kadın Cinayetleri, Kadına Şiddet Dosyaları, Çocuk Şiddeti ve LGBTİ+ Davalarına Bakan Avukatların İstisnai Durumu
- 39 Baroya Şikayet, Avukatlık Ruhsatlarının İptali Davaları
- 41 Gözaltına Alınan, Tutuklanan ve Haklarında Dava Açılan Avukatlar
- 44 Araştırmanın Yürütüldüğü İllere İlişkin Elde Edilen Nicel Verilerin Analizi
- 45 Mersin
- 47 Adana
- 49 Diyarbakır
- 51 Mardin-Şanlıurfa
- 53 Sonuç

TABLolar DİZİNİ

- Tablo 1 Mersin İli Araştırma Sonuçları
- Tablo 2. Adana İli Araştırma Sonuçları
- Tablo 3. Diyarbakır İli Araştırma Sonuçları
- Tablo 4. Mardin İli Araştırma Sonuçları

SUNUŞ

Hukuksuzluğun doğrudan hukuki araçlar kullanılarak kalıcılaştırıldığı bir dönemden geçiyoruz. Bu çalışmada, hukuk adına yaşanan bu kapsamlı olumsuzluklar içerisinde, kötüye gidişin en büyük mağduru olan, en fazla risk altındaki meslek grubu olarak avukatlığın, daha doğru ifadeyle "hukukçu" olarak avukatların uğradığı baskı ve hukuk dışı uygulamaları ele almaya çalıştık.

Bir yıl süren yoğun bir çalışmanın ürünü olan bu metin ve hazırlanan belgesel film, pandeminin neden olduğu onca sıkıntıya ve engele rağmen sarfedilen yoğun emeğin sonucunda ortaya çıktı. Öncelikle, bu çalışmanın gerçekleşmesinde destek ve görüşlerini esirgemeyen Mersin, Adana, Diyarbakır, Mardin ve Urfa Barolarına teşekkür etmek isteriz. Proje koordinatörü Prof.Dr. Atilla Güney, Sosyolog Ulfiye Özcan, belgesel filmin yönetmeni ve medya danışmanı Diren Keser ve Mehmet Biçer'den oluşan ekibin projenin yürütülmesi ve sonucunda "Türkiye'de Avukat Olmak" başlıklı kitapçık ve belge-

sel filmin hazırlanışındaki emeklerinden dolayı teşekkürü hak ediyorlar.

Son olarak "Türkiye'de İnsan Hakları Savunucularının Haklarını Savunan Avukatların Uğradığı Hukuk Dışı Uygulamalar" projesinin hayata geçirilmesine önayak olan Avukat İlhan Öngör ve AYHED (Adil Yargılanma Hakkına Erişim Derneği) emekçilerine teşekkürler. Bu çalışmanın görünmez kahramanları onlardır.

Adil Yargılanma Hakkına
Erişim Derneği

GİRİŞ

Türkiye on yılı aşkın bir zamandır, toplumun hemen her alanına yayılmış bir otoriterleşme ile karşı karşıya. Temel hak ve özgürlükler, Anayasa, özgürlükleri düzenleyen yasalar ve devletin taraf olarak imzaladığı uluslararası sözleşmelerle garanti altına alınmış olmasına rağmen, bu hakları kullanmak isteyen farklı muhalefet gruplarına karşı keyfi yasakların uygulanması, hükümetin rutin uygulaması haline gelmiş durumda. Bu çerçevede, dikkat çekici noktalardan bir tanesi, söz konusu temel hak ve özgürlükleri kullanmanın, yürütme ve yargı erki aracılığıyla ikitaraflı engellenmesi ile karşı karşıya kalındığı gözlenmektedir. Valilikler, kaymakamlıklar, il ve ilçe emniyet müdürlükleri, toplantı, gösteri ve yürüyüşleri, basın açıklamalarını, panel ve konferansları keyfi biçimde yasaklayabilmekte bunlara şiddet kullanılarak müdahale edilmekte, katılımcılara, para cezası, gözaltı, tutuklamaya varan farklı cezalar uygulanmaktadır. Bugüne kadar, Türkiye’de temel hak ve özgürlüklerin kullanımı ve mağdur/madun duruma düşen-

---

Giderek şiddeti artan bu otoriterleşme karşısında, başta doktorlar, eğitimciler, akademisyenler, gazeteciler, insan hak ve özgürlükleri mücadelesinde risk altında yer alan meslekler sıralamasında ön sıralarda yer alıyor. Bütün bu hukuksuzluklar karşısında, avukatlar, bugün en fazla risk altındaki meslek grubu konumundadır.

---

ler üzerine pek çok araştırma/proje hazırlandı. Ancak hak savunucularını müdafaa eden avukatlar ve onların karşılaştıkları ihlal, sorun ve baskılar üzerine neredeyse hiçbir çalışma yapılmaması dikkat çekicidir. Bu proje kapsamında, Türkiye’de temel hak ve özgürlükleri kullanırken, devlet/ hükümet ve onun kolluk kuvvetleri/yargı erki üzerinden baskıya maruz kalanların avukatlarının, mesleklerini yürütürken karşı karşıya kaldıkları sorunlara odaklanıldı. Avukatlar, gerek mesleklerini icra ederken, gerek bireysel hak savunucuları olarak insan hakları mücadelesi verirken, pek çok engelleme, baskı, hukuki kovuşturma, soruşturma ve benzeri

baskılar ile karşı karşıya kalmaktalar.

Farklı alanlarda mücadele veren hak savunucuları, değişik meslek grupları, hak ve özgürlükler bağlamında risk altında bulunan gruplar sınıflandırması altında kategorize ediliyor. 15 Temmuz 2016 darbe girişimi sonrası ilan edilen olağanüstü hal kapsamında, farklı toplumsal kesimlerden ve iş kollarından onbinlerce yurttaş hiçbir şiddet olayına karıştıkları tespit ve ispat edilememesine rağmen, KHK'lar ile çalıştıkları işlerden atıldılar, tutuklandılar. Düşünce ve ifade özgürlüğünü de suç kapsamına olacak biçimde genişletilmiş bir "terör" ve "terör örgütü propagandası", "terör örgütü ile iltisaklı ve irtibatlı" tanımı altında çok sayıda insanın adil yargılanma hakları ihlal edildi. Giderek şiddeti artan bu otoriterleşme karşısında, başta doktorlar, eğitimciler, akademisyenler, gazeteciler, insan hak ve özgürlükleri mücadelesinde risk altında yer alan meslekler sıralamasında ön sıralarda yer alıyor. Bütün bu hukuksuzluklar karşısında, avukatlar, bugün en fazla risk altındaki meslek grubu konumundadır.

Bütün bunlarda daha da vahim olanı, bugün salt mesleklerini yürütürken müvekkilleri ile ilişkilendirilerek veya doğrudan temel insan haklarını savundukları için tutuklanıp cezaevinde tutulan çok sayıda avukat bulunmaktadır. Ne yazık ki, gerek yerel düzeyde barolar, gerekse Türkiye Barolar Birliği, avukatların uğradığı hak ihlallerine ilişkin düzenli ve sistematik kayıt tutmadığı için, soruşturma açılan, gözaltına alınan veya tutuklanan avukat sayısı hakkında kesin bir veriye sahip değiliz. 28 Nisan 2021 tarihinde İstanbul Barosu'na kayıtlı bir avukat, Bilgi Edinme Hakkı Yasası kapsamında, Türkiye'de tutuklu, hükümlü avukat sayısını öğrenmek amacıyla Adalet Bakanlığı'na verdiği dilekçeye red yanıtı aldı. Bir diğer nokta avukatlık yapma belgelerinin iptali için bağlı oldukları barolara baskılar da yerel savcı ve idarecilerin başvurduğu bir

diğer yöntem olarak sıklıkla karşılaşılan bir durumdur.

Bugüne kadar hukuk alanında bu mücadeleyi yürüten avukatlar üzerine neredeyse hiç bir kapsamlı çalışma yer almamakta; avukatların içinde bulunduğu durum ve baskının boyutlarını analiz edebilecek yeterince sistematik veri bulunmamaktadır.

Tüm bu sorunlar özelinde bu proje ile Türkiye'de hak ihlaline uğrayan avukatların karşılaştıkları siyasal baskıları gözlemlemek, incelemek, raporlamak ve görsel araçlarla belgelemek istedik. Elde edeceğimiz verileri sistematik hale getirerek hak ve özgürlükler ekseninde yaygınlaşmasını amaçlıyoruz.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmanın hedef kitlesini, Diyarbakır, Mardin, Adana ve Mersin Barolarına kayıtlı insan hakları mücadelesi veren bireylerin savunmasını alan avukatlar oluşturuyor. Araştırmanın baŐlangıcında yapılan bir ön sorgulamayla özellikle temel insan hakları alanında sanık konumunda olan yurttaşların savunmasını üstlenen avukatlara ilişkin bir ilksel sosyolojik çalışma yapıldı. Bunu takiben, bir soru önergesi (anket) hazırlanması için, tamamen tesadüfi örneklem üzerinden tespit edilen avukatlarla görüşmeler yapıldı. Bu görüşmeler sonrasında hazırlanan açık uçlu sorulardan oluşan anket her ilden 50 avukat olmak üzere toplam 200 avukata elden, e-posta veya sosyal medya üzerinden iletildi; sonrasında, büyük bir çoğunluğu ile yüzyüze derinlemesine görüşme yöntemiyle görüşüldü. Anket çalıŐmasından elde edilen geri dönüşlerin üzerinden tespit edilen çarpıcı olaylara maruz kaldığu tespit edilen 50 avukat ile yüz yüze derinlemesine görüşmeler gerçekleştirildi; hazırlanacak belgeselin ham verileri için görüntü kaydı alındı. Görüşülen avukatların izinleri alınarak haklarında açılan dava dosyaları, soruŐtırma belgeleri, baro

disiplin soruŐturması belgelerini derleyerek, bunların içerik analizini yapmaya çalıştık. Bu alıŐmalar devam ederken, yazılı, görsel ve internet medyası üzerinden avukatların uğradığu hak ihlallerine ilişkin haberler derlendi; araştırmanın yapıldığu illerin barolarının avukat hakları izleme merkezlerinden, barolara kayıtlı avukatların maruz kaldığu hak ihlallerine ilişkin kayıtlar derlendi. Araştırma dört ille sınırlı olmakla birlikte, genel durumu yansıttığını düşündüğümüz ve projenin amacına katkı sağlayacak nitelikte olan bu iller dışındaki örnek olayları da raporlama sürecine dahil ettik. Projenin tasarlandığu 2020 yılından geriye dönük olarak sınırladığımız çalışma sonunda, hak savunucusu avukatların içinde bulunduğu risk haritalamasını oluŐturarak, Türkiye’de avukatlık mesleğinin insan hak ve özgürlükleri bağlamında içinde bulunduğu genel resmi sunmaya çalıştık. Bu alıŐma, dört ilde 200 avukat ile sınırlandırılmasına rağmen, elde edilen verilen ülke genelinde, risk altındaki avukatlık mesleğinin genel bir panoramasını vermeyi amaçlamaktadır.

GENEL GÖRÜNÜM: TÜRKİYE’DE HAK SAVUNUCUSU AVUKATLIĞIN DURUMU

Bu araştırmanın zaman aralığının başlangıcını oluşturan 2010’lu yıllardan başlayarak, ülke genelinde artan otoriterleşme ile birlikte avukatlar üzerinde baskılarda artmaya başladı. 15 Temmuz 2016 darbe girişiminin sonrası 2016-2020 yılları arasında toplam 1546 avukat hakkında dava açıldı, 665 avukat gözaltına alındı, 441’i hakkında toplamda 2728 yıl hapis cezası verildi(1). Yedi ilin baro başkanları tutuklandı(2). Bu araştırmanın yapıldığı illerde toplam 43 avukat anılan dönem-

de hapis cezası aldı. OHAL dönemindeki baskılar avukat dernekleri ve barolar gibi meslek örgütleri üzerinde de ağır şekilde hissedilmiş, toplamda 20 farklı şehirden 34 hukuk derneği kapatılmıştır(3). 12.09.2020 tarihinde İstanbul Başsavcılığı, “FETÖ’nün şifreli mesajlaşma programı ByLock’u kullandıkları tespit edilen ve konuşma içerikleri çözümlenen” 51 avukat hakkında gözaltı kararı verdi, 48 kişi gözaltına alındı (4).

1 <https://arrestedlawyers.files.wordpress.com/2020/07/mass-prosecution-of-lawyers-in-turkey-aug-2020.pdf>

2 İbid.

3 International Coalition of Legal Organisations, “Common View of Universal Human Right Commission on Turkey”, January-February 2020, <https://uprdoc.ohchr.org/uprweb/downloadfile.aspx?filename>

4 <https://amp.artigercek.com/haberler/urfa-barosu-gozaltina-alinan-avukatlarin-serbest-birakilmasini-istedi>. 14/09/2020.

2017 yılında başlayan, aralarında Çağdaş Hukukçular Derneği (ÇHD) Genel Başkanı Selçuk Kozağaçlı, tutuklu iken açlık grevinde yaşamını yitiren Ebru Timtik'in de bulunduğu 18 avukatın terör örgütü üyeliğinden yargılandığı dava 2020'de sonuçlandı. Yargılanan avukatlara onlarca yıl hapis cezası verildi. Ölüm orucunda yaşamını yitiren avukat Ebru Timtik'in ce-

nazesine katılan stajyer avukat Hüseyin Ali Kudret'in işine çalıştığı hukuk bürosu tarafından son verildi(5). Altındaki resimde meslektaşları avukat Ebru Timtik'in cenazesini taşıyan avukat meslektaşları görünüyor; aralarında işine son verilen stajyer avukat Ali Kudret de var.

HDP'Lİ SİYASETÇİLERİN DAVALARINI ÜSTLENEN AVUKATLAR

HDP tutuklu eski Eş Genel Başkanı ve meslekten avukat olan Selahattin Demirtaş ile cezaevinde görüşen Avukat Levent Pişkin, 14 Kasım 2016 sabaha karşı gözaltına alındı. Avukat Levent Pişkin için açılan davada savcı Avukat Pişkin'in "örgüt propagandası" ve "örgüt üyeliği" suçlamalarıyla cezalandırılmasını istedi. Avukat'ın müvekkili Selahattin Demirtaş ile görüşmesi delil olarak sunuldu. Yine aynı ay içerisinde, Demokratik Toplum Kongresi'nin (DTK) bazı belgelerinde isimlerinin geçtiği iddiasıyla Diyarbakır'da yapılan operasyonda 101 kişi hakkında gözaltı kararı verildi. 24'ü avukat 72 kişi gözaltına alındı. 22 avukat serbest bırakılırken 2 avukat tutuklanma talebiyle mahkemeye sevk edildi. HDP'nin eski Eş Genel Başkanı Selahattin Demirtaş'ın avukatı Cahit Kırkazak gözaltına alındı. Kırkazak'ın ailesine ve avukatlarına gözaltı kararıyla ilgili bilgi verilmedi. Edirne Cezaevi'nde tutulan HDP'nin eski Eş Genel Başkanı Selahattin Demirtaş'ın avukatı Cahit Kırkazak evine polisler tarafından sabah saatlerinde yapılan baskın ve ara-

---

12 Mart 2020 tarihinde Diyarbakır Urfa, Siirt ve Mardin Barolarına kayıtlı 30 avukat, terör örgütü propagandası suçlamasıyla evleri ve işyerleri basılarak gözaltına alındılar (1). 2018 Yılında, Antalya'da evinden polisler tarafından gözaltına alınıp 4 ay boyunca iddianamesi hazırlanmayıp tutuklu kalan avukat meslektaşları hakkında basın açıklaması yapan altı avukat hakkında, yargılamayı etkilemek suçlamasıyla dava açıldı.

---

manın ardından gözaltına alındı. Gerekçe olarak Demirtaş davası ile ilgili basına verdiği demeçler gösterildi. Kırkazak, biri 2016 diğeri 2019 yılında olmak üzere iki kez verdiği beyanlar dolayısıyla gözaltına alınmıştı. Bu davalar halen devam ediyor. Kırkazak'ın davasına gerekçe olarak sosyal medya paylaşımları, Selahattin Demirtaş'ın suçsuz olduğuna ilişkin demeçleri de yer alıyor. İlerleyen sayfalarda, araştırmaya konu illerde de gerek HDP'nin gerekse HDP'li siyasetçilerin savunmasını üstlenen çok avukat hakkında benzer soruşturmanın açıldığına değinilecek.

GÜNEYDOĞU İLLERİNDE AVUKATLARIN GENEL DURUMU

Ülkenin Doğu ve Güneydoğu Bölgesi illerinde, özellikle Kürt halkının parti olarak HDP ve farklı sivil toplum örgütleri aracılığıyla yürüttüğü siyaset, ülkenin genelindeki otoriterleşmeden daha fazla baskı altındadır. Aynı şekilde, anılan bölgelerde, hak ihlalleri ve insan hakları savunucularının karşı karşıya kaldığı baskılar daha da yoğundur. Bu siyasi durumun doğal sonucu olarak, avukatlık mesleği de, en fazla risk altında olan çalışma kollarından biridir. Bu genel durum, özellikle 2010 yılından itibaren daha da kronik bir hal almış, kimi zaman bireysel, çoğunlukla da toplu avukat soruşturmaları ve gözaltıları artık kanıksanır duruma gelmiştir.

12 Mart 2020 tarihinde Diyarbakır Urfa, Siirt ve Mardin Barolarına kayıtlı 30 avukat, terör örgütü propagandası suçlamasıyla evleri ve işyerleri basılarak gözaltına alındılar(6). 2018 Yılında, Antalya'da evinden polisler tarafından gözaltına alınıp 4

ay boyunca iddianamesi hazırlanmayıp tutuklu kalan avukat meslektaşları hakkında basın açıklaması yapan altı avukat hakkında, yargılamayı etkilemek suçlamasıyla dava açıldı. 2017 Yılında HDP Antalya İl Örgütü yöneticilerine yapılan operasyon kapsamında gözaltına alınan sekiz avukat, terör örgütü üyeliği ve terör propagandası suçlamasıyla haklarında dava açıldı. 24 Nisan 2019 tarihinde, bir önceki dönem Diyarbakır Baro başkanı ve onbir yönetici hakkında, 'ermenî katliamı' dolayısıyla yaptıkları basın açıklaması nedeniyle TCK 301. Maddeden dava açıldı. Dersim (Tunceli) Barosuna kayıtlı bir kadın avukat, gece yarısı kapısı kırılarak evine girilen müvekkili hakkında bilgi almak için nöbetçi savcıyla görüşme talep ettiğinde, savcı tarafından azarlanıp odadan kovuldu(7).

Şanlıurfa Cumhuriyet Başsavcılığı, "PKK/KCK Zindan Komitesi ve Cezaevi iç ve dış koordinasyon ile bağlantı kurma"

6 <https://arrestedlawyers.org/2020/03/13/mass-arrests-of-lawyers-continues-in-turkey/>

7 <https://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2020/07/28/dersim-de-savcidan-kadin-avukata-sozlu-siddet/>

ismiyle yürüttüğü soruşturma kapsamında 75'i hükümlü, 14'ü avukat, 10'u infaz koruma memuru ve 37'si Kürt siyasetçi olmak üzere toplam 136 kişi hakkında iddianame hazırladı. Mart 2018'de başlatılan soruşturmaya istinaden açılan söz konusu kişiler hakkında hazırlanan iddianamede "Rüzgar" kod adlı gizli tanığın ifadeleri doğrultusunda avukat Metin Özbadem, Hidayet Enmek, Emin Baran, Cemo Tüysüz ve Hüseyin İzol'un müvekkilleriyle görüşmesi "Cezaevi dış koordinasyon" faaliyetleri olarak nitelendirildi. Müvekkil görüşmeleri "bilgi taşıma" olarak değerlendirildi. Savcılık, avukatların da aralarında bulunduğu 14 kişinin gizli tanık beyanları, konuşma tapelerini esas alarak TCK'nın "örgüt üyeliği suçu" düzenleyen 314/2 maddesince cezalandırılmasını talep etti(8). Üç ilde düzenlenen baskınlarda gözaltına alınan ve aralarında avukatların da olduğu 20 kişiden 17'si serbest bırakılırken, avukat Sevda Çelik Özbingöl'ün de olduğu üç kişi tutuklandı. Şanlıurfa Cumhuriyet Savcılığı tarafından başlatılan bir soruşturma kapsamında da 12 Mart'ta Diyarbakır, Urfa ve Şırnak'ta düzenlenen ev baskınlarında aralarında avukatların da bulunduğu çok sayıda kişi gözaltına alınmıştı. Adliyeye çıkarılan 10'u avukat 20 kişiden 17'si adli kontrol şartı ile savcılık ifadesinden sonra serbest bırakıldı.

Avukat Sevda Çelik Özbingöl, uzun yıllardır Şanlıurfa'da ceza ve insan hakları hukuku alanında çalışan, özellikle toplumsal davalarda yer alan, muhalif kişilerin, işkence gören, Suruç'ta hayatını kaybeden kişilerin avukatlığını yapan bir avukat. Özbingöl'ün avukatı, "iddianamede yer alan deliller mesleki faaliyetleri nedeniyle tutuklandığını gösteriyor" açıklaması yaptı. İki gizli tanık beyanı var. Aralarında bir dö-

nem tutuklu olan avukat meslektaşlarının da olduğu bazı kişileri cezaevinde ziyaret etmek, Çağdaş Hukukçular Derneği'ne üye olmak, evinde bazı dergi ve kitapları bulundurmak, sosyal medyada Bianet ve Mezopotamya Haber gibi hesapları takip etmek, 25 Kasım Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Günü'nde cezaevindeki kadınlara mektup göndermek gibi 'delillerle' suçlanıyor. Twitter'da attığı ya da retweetlediği tweetler de aynı şekilde delil olarak iddianamede yer aldı(9).

1 Mart 2019 tarihinde Diyarbakır Barosu'nun her hafta düzenlediği Tahir Elçi'yi anma etkinliğinde 7-8 kişilik bir grup, anmada bulunan baro başkanı, baro yöneticileri, baro çalışanları ve avukatlara saldırmıştır. Saldırı sonrası 55 baro "Biz Diyarbakır Barosu'na yönelik olarak gerçekleştirilen bu saldırıyı, tüm barolara ve mesleğimize yapılan planlı ve organize bir saldırı olarak değerlendiriyoruz." diyerek Diyarbakır Barosu'na destek vermiştir(10). İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, Eylül 2019'da aynı Baro'yu tekrar hedef göstermiş ve "terör örgütü sözcülüğü" ile itham etmiştir. Soylu'nun bu sözlerine karşılık Paris Barosu, Soylu'nun sözlerinin hiçbir temel, delil veya tanıklığa dayanmadığına dikkat çekmiş; "Bakanın kullandığı üslup ve hakaret içeren açıklamalar meslektaşlarımızın hayatları, avukatların özgürlüğü ve mesleğimizin özgür icrası için endişe vericidir" demiştir. Bu örnek de göstermektedir ki, avukatlar sadece çalıştıkları bölgelerdeki kolluk kuvvetlerinin baskısı altında değil aynı zamanda merkezi hükümetin de tacizleri ve hedef göstermesi ile karşı karşıyalar.

Diyarbakır Barosu tarafından yayımlanan açıklama ve raporlar da soruşturma ve kovuşturmalara konu olmuştur. 24 Nisan / Büyük Felaket: "Ermeni Halkının

8 <https://amp.artigercek.com/haberler/avukat-hukumlu-siyasetci-136-kisiye-pkk-kck-zindan-komitesi-iddianamesi> 14/08/2020.

9 <https://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2020/08/27/gizli-tanik-beyaniyla-tutuklanan-avukatin-dosyasi-aihmde/>

10 Diyarbakır Barosu, "Saldırıya Uğrayan Diyarbakır Barosuna 55 Barodan Destek Açıklaması", 2 Mart 2019,

“Acısını Paylaşıyoruz” başlıklı açıklama, TBMM’deki bir konuşması nedeniyle Osman Baydemir’e verilen cezaya tepki olarak yapılan açıklama ve bir silahlı insansız hava aracı (SİHA) saldırısında Hakkari’de bir sivilin ölümüne dair hazırlanan rapor sebebiyle önceki dönem Baro Başkanı Ahmet Özmen ve Yönetim Kurulu Üyeleri Nuşin Uysal, Cihan Ülsen, Mahsum Batı, Neşet Girasun, Serhat Eren, Nahit Eren, Sertaç Buluttekin, İmran Gökdere, Velat Alan ve Ahmet Dağ hakkında “halkı kin ve düşmanlığa alenen tahrik etmek”, “Türkiye Cumhuriyeti hükümeti ve kurumlarını alenen aşağılamak”, “TBMM ve Türk milletini aşağılamak” suçlarından başlatılan soruşturmalar ise Aralık 2019’da davaya dönüşmüştür(11).

Baroların özellikle son yıllarda işkence, gözaltında kayıplar, kadına yönelik şiddet, mülteciler, LGBTİ+ hakları, kayyım atamaları gibi konularda yaptıkları açıklamalar, hazırladıkları raporlar ve toplumsal olaylarda gösterdikleri mücadele, onları da hedef haline getirmiştir. Son olarak İstanbul, İzmir, Ankara ve Diyarbakır Barolarının Diyanet İşleri Başkanlığı’nın, LGBTİ+ topluluğuyla ilgili açıklamalarını kınaması, “bardağı taşıran son damla” olmuş, çoklu baro ve TBB’nin seçim usullerinde değişiklik getiren teklif, 30 Haziran 2020 tarihinde Meclis’e sunulmuş ve 11 Temmuz 2020 tarihinde kabul edilerek 15 Temmuz 2020 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Diyanet İşleri Başkanı’nın, LGBTİ+ bireyleri hakkında sarfettiği sözlerden dolayı, anayasanın laiklik ilkesinin çiğnendiğine yönelik açıklama yapan Ankara ve Diyarbakır Baroları yöneticileri hakkında savcılık tarafından 28 Nisan tarihinde hapis istemiyle dava açıldı.

Ankara Barosu Başkanı Eriç Sağkan dahil 11 baro yöneticisi hakkında Diyanet

İşleri Başkanı Ali Erbaş’a yönelik yapılan açıklama nedeniyle Adalet Bakanlığı’nca soruşturma izni verildi. Ankara Barosunun yöneticileri hakkında “halkın bir kesiminin benimsediği dini değerleri aşağılama suçundan” başlatılan soruşturma kapsamında 11 baro yöneticisi, Cumhuriyet Başsavcılığına ortak savunmalarını yazılı olarak vermişti. Ankara Barosu yöneticileri için başlatılan soruşturmada savcılık dosyayı Adalet Bakanlığı’na gönderdi. Talebi değerlendiren bakanlık, baro yöneticileri hakkında soruşturma izni verdi. Bu süreçten sonra baro başkanı dahil 11 baro yöneticisi yeniden ifadeye çağrılacak ve dava açılıp açılmayacağına karar verilecek(12).

İfade özgürlüğü kapsamında olan açıklamaları nedeniyle basında ve kamuoyunda yoğun şekilde hedef haline getirilen Tahir Elçi, Cizre, Sur, Silopi ve Nusaybin’de ilan edilen sokağa çıkma yasakları sırasında yaşanan ağır insan hakları ihlallerini ve ölümleri durdurmak, Diyarbakır’ın Sur ilçesinde bulunan tarihi Dört Ayaklı Minare’nin çatışmalar sırasında tahrip edilmesi nedeniyle kültürel varlığın ve mirasın korunması için çağrıda bulunmak amacıyla 28 Kasım 2015 tarihinde düzenlediği basın açıklaması sırasında, Minare’nin ayakları altında vurularak öldürüldü; Elçi’ye suikast davası ancak beş yıl sonunda başlayabildi, ülkenin farklı illerinden gelen baro başkanları müdahil avukat sıfatıyla salona alınmadılar ya da çevik kuvvet gözetiminde alındılar.

Birleşik Devrimci Parti (Devrimci Parti) yöneticisi avukat Sinan Varlık, 6 Kasım’da 2020 tarihinde İstanbul’daki evine yapılan operasyonla gözaltına alınmıştı. Avukat Varlık, akşam çıkarıldığı mahkemeye tutuklandı. Avukat Sinan Varlık’ın vekil-müvekkil görüşmeleri suç sayılarak tutuklandı(13).

11 <https://www.sessizkalma.org/defender/diyarbakir-barosu/>; Duvar Gazetesi, “Diyarbakır Barosu eski yöneticilerine dava”, December 24, 2019,

12 <http://www.gazeteduvar.com.tr/15/01/2021>

13 <https://gazetekarınca.com/2020/11/avukat-sinan-varlik-tutuklandi/>

SUÇ: AVUKATLARIN MÜVEKKİLİYLE ÖZDEŞLEŞMESİ

Avukatların mesleki faaliyetlerini yürütürken en çok karşılaştıkları durum, savunmasını üstlendikleri müvekkillerine isnad edilen suça iştirak etmekle itham edilmeleri, bir başka deyişle müvekkil ile özdeşleştirilmeleridir. Terörle Mücadele Kanunu çerçevesinde, terör örgütü, üyeliği, terör örgütü propagandası veya yardım ve yataklık gibi suçlardan yargılanan bireylerin savunmasını üstlenen avukatlara da artık genelleşmiş biçimde, müvekkile atfedilen suç üzerinden muamele yapılması kanıksanmış bir durum. Bu kişilerin avukatlığını üstlenenlerin, cezaevi görüşlerinde, polis ve savcı sorgularında zorluk ve engellemelerle karşılaştıkları genel bir manzara oluşmuş durumda. Gündelik rutin ceza davalarında hak savunucusu avukatların sıklıkla karşılaştıkları müvekkile özdeşleştirilme serzenişi Yargıtay kararı ile tescillendi. Yargıtay, "avukatların müvekkiliyle özdeşleşmesi" suç olarak değerlendirildi. Yargıtay kararında "Herhangi bir terör örgütü mensubunun Avukatlık görevi kapsamında savunmasını üstlenmek meşru olup yasalarca yasaklanmış

Avukatların mesleki faaliyetlerini yürütürken en çok karşılaştıkları durum, savunmasını üstlendikleri müvekkillerine isnad edilen suça iştirak etmekle, bir başka deyişle müvekkil ile özdeşleştirilmeleridir. Terörle Mücadele Kanunu çerçevesinde, terör örgütü, üyeliği, terör örgütü propagandası veya yardım ve yataklık gibi suçlardan yargılanan bireylerin savunmasını üstlenen avukatlara da artık genelleşmiş biçimde, müvekkile atfedilen suç üzerinden muamele yapılması kanıksanmış bir durum.

---

hallerden değildir. Ancak avukatların müvekkiliyle özdeşleşmesi, savunma hakkını aşar biçimde müvekkilinin bireysel hak ve hukukunu korumaktan ziyade terör örgütünü ve üyelerini koruyucu davranışta bulunmak, müvekkillerini güvenlik güçlerine ve yargı mercilerine karşı yasa dışı eylemlere yöneltmek fiillerinin görevle bağdaşmayacağı tartışmadan varestede olup, görevin ifası kapsamında değerlendirmeye olanak bulunmamaktadır." İfadesi bu durumun hukuken tescillendiği anlamına geliyor.

YARGITAY: DELİLLERİ İNCELEMEK ÇOK ZAMAN ALIRDI!

Yargıtay'ın bu kararına konu olan davadaki sanık avukatlar, delillerin hukuka aykırı şekilde elde edildiğini ifade ederek temyize başvurmuştu. Yargıtay bu konuyla ilgili de şu kararı verdi: "...delillerin incelenmesi için normal koşullar dışında uzunca bir zaman diliminin gerekeceği, el konma anında kopya alıp ilgisine teslim etme imkanı bulunmamasına göre; suç tarihindeki mevzuata göre yapılan işlemde açık bir şekilde hukuka aykırılık görülmemiştir." Çağdaş Hukukçular Derneği Ankara Şubesi, Demokrasi İçin Hukukçular, İnsan Hakları Derneği Ankara Şubesi, Özgürlük İçin Hukukçular Derneği Ankara Şubesi, Toplumsal Hukuk'un imzacı olduğu ortak açıklamada henüz haklarında kesinleşmiş mahkûmiyet kararı olmayan avukat adaylarının mesleğe adım atmasının engellendiği, masumiyet karinesinin hiçe sayıldığı ifade edildi.

Son yıllarda yapılan kanun değişiklikleriyle avukatların, belirli suçlara ilişkin

dosyalarda müdafilik yapması da keyfi olarak yasaklandı, müvekkilleriyle gizli ve özel olarak görüşme hakkını ihlal eden gündelik uygulamalar çoğaldı. Bu durum pek çok hukuk örgütü tarafından, "Savunma hakkının sindirilmeye çalışılması, bu siyasi atmosferde stajını tamamlamış ve avukatlık ruhsatı almaya hak kazanmış avukat adaylarının ruhsatlarının Adalet Bakanlığı'nca gasp edilmeye çalışılması" ifadeleri üzerinden yorumlandı.

Son yıllarda yapılan kanun değişiklikleriyle avukatların, belirli suçlara ilişkin dosyalarda müdafilik yapması da keyfi olarak yasaklandı, müvekkilleriyle gizli ve özel olarak görüşme hakkını ihlal eden gündelik uygulamalar çoğaldı.

ÇOKLU BARO EYLEMLERİ VE DAVALAR

Bu araştırma devam ederken hükümet, kendisine siyasal destek vermeyen muhalif barolara alternatif barolar kurulması amacıyla çoklu baro yasasını meclis gündemine aldı. Bunun üzerine Türkiye'deki baro yönetimlerinin büyük kısmı, buldukları illerde basın açıklamaları, gösteri ve yürüyüşlerle bu durumu protesto ettiler. Bu yasaya karşı eylemlilikler çerçevesinde 50'nin üzerinde baro başkanı Ankara'ya yürüyüş kararı aldı. Baro başkanları, Ankara girişinde şehre alınmadı; günlerce şehrin girişinde polis ablukasında bekletildi. Bu eylemlilik süreci sonrasında bazı baro başkanları ve avukatlar hakkında soruşturmalar açıldı. Ankara Baro'sundan 28 avukat hakkında toplantı, gösteri ve yürüyüş yasasına

Ankara Baro'sundan 28 avukat hakkında toplantı, gösteri ve yürüyüş yasasına muhalefetten, kamu malına zarar vermektен valilik soruşturma başlattı. Şanlıurfa Baro Başkanı ve 26 avukat hakkında soruşturma açıldı. Gerekçe ise avukatların çoklu baro sistemine karşı yaptıkları oturma eylemi ve basın açıklaması idi.

muhalefetten, kamu malına zarar vermektен valilik soruşturma başlattı. Şanlıurfa Baro Başkanı ve 26 avukat hakkında soruşturma açıldı. Gerekçe ise avukatların çoklu baro sistemine karşı yaptıkları oturma eylemi ve basın açıklaması idi. Şanlıurfa Cumhuriyet Başsavcılığı, Şanlıurfa Baro Başkanı Abdullah Öncel ve baroya kayıtlı 26 avukat hak-

---

Avukatların belli insanları temsil etmesi, hapishanede mahkumları ziyaret etmesi, basına açıklamayapması, AİHM davaları hakkında tweet atması, uluslararası örgütlerle iletişim kurması ve devlet uygulamalarını eleştirmesi, haklarında soruşturma açılmasının ve mahkum edilmeleri için temel gerekçeler olarak kullanılıyor. Avukatların meşru mesleki faaliyetlerini suç haline getirmek için terörle mücadele mevzuatının kullanılması hukukun üstünlüğünü baltalamak anlamına geliyor.

---

giren yeni yasaya rağmen pek çok ilde ikinci baroları kuracak çoğunluk sağlanamayınca, kamuda çalışan avukatların sürgün işten el çektirme gibi tehditlerle yeni barolara katılmaya zorlandıklarına ilişkin haberler basına yansdı. Eylemlere katılan pek çok avukat, bilirkişilik, arabuluculuk gibi avukatlık haklarından sistematik olarak mahrum bırakıldılar.

Ülkenin içinde bulunduğu pandemi koşullarını gerekçe gösteren hükümet halihazırdaki baroların genel kurullarını ve seçimlerini yapmalarına izin vermeyince yine pek çok ilde avukatlar protesto gösteriler düzenledi. İstanbul'da avukatlar yapacakları Genel Kurul'a izin verilmeyince, İstanbul Barosu önünde açıklama yapmak istedi. Genel Kurul'a izin vermeyen polis burada da avukatların karşısına çıktı. Avukatları çembere alan çevik kuvvette görevli bir polisin bir avukata küfür ettiği anlar kameralara yansdı.

Avukat meslek örgütleri ile insan hakları örgütlerinin yer aldığı 'Ruhsat Gaspına Karşı Koordinasyon', haklarında yürütülen soruşturmalar ve davalar gerekçe gösterilerek stajını tamamlayan avukat adaylarına avukatlık ruhsatlarının verilmemesine tepki gösterdi. İki yıldır ruhsat alamayan Barış Barışık, "Ruhsatı gasp edilenler sosyal ölüme mahkûm ediliyor" dedi.

Hukuk fakültesinden mezun olup stajlarını tamamlayan avukat adayları hak-

kında yürütülen soruşturmalar ve davalar gerekçe gösterilerek avukatlık ruhsatının verilmemesine tepki gösteren sivil toplum örgütleri, İnsan Hakları Derneği Genel Merkezi'nde "Ruhsat gaspı, savunmaya yönelik saldırılardan ayrı düşünülemez" başlıklı açıklama yaptı. Türkiyeli genç avukatlar AİHM önünde nöbete başladı. Yurt dışında bir araya gelen avukatlar Koşulsuz Adalet Hareketi'ni kurdu.

Avukatların ülke içinde uğradıkları baskı ve hak mağduriyetleri uluslararası düzeyde de yankı bulduğu gibi, mücadele uluslararası mecralara da taşındı. Türkiye'de siyasi baskılara maruz kaldıkları için ülkeyi terketmek zorunda kalan avukatlar her hafta Cuma günü Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) önünde bir araya geliyor.

Türkiye'de avukatların mesleki faaliyetleri ve temsil ettikleri müvekkilleri nedeniyle toplu olarak gözaltına alınıp tutuklanmaları, Diyarbakır Barosu Başkanı Tahir Elçi'nin hedef haline getirildikten sonra öldürülmesi, Özgürlükçü Hukukçular Derneği, Çağdaş Hukukçular Derneği ve Mezopotamya Hukukçular Derneği gibi derneklerin olağanüstü hal kanun hükmünde kararname ile kapatılmaları ve yine kanun hükmünde kararname ile avukatların karakolda, cezaevinde ve duruşma salonlarında müvekkillerini temsil etmelerine keyfi kısıtlamalar getirilmesi son yıllarda giderek artan riskin ve yargı tacizinin somut birkaç örneği.

Kuruluşunu 20 Kasım'da 2020'de ilan eden Koşulsuz Adalet Hareketi; Türkiye'nin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (AİHS) taraf olmasına rağmen sözleşme maddelerini ihlal ettiğini belirterek nöbet eylemlerine başladı. Genç avukatların temel talebi ise Türkiye'de maruz kaldıkları siyasi baskılara çözüm için AİHM'den ve Avrupa Konseyi'nin somut adım atmasıydı.

Avukatların belli insanları temsil etmesi, hapishanede mahkumları ziyaret etmesi, basına açıklama yapması, AİHM davaları hakkında tweet atması, uluslararası örgütlerle iletişim kurması ve devlet uygulamalarını eleştirmesi, haklarında soruşturma açılması ve mahkum edilmeleri için temel gerekçeler olarak kullanılıyor. Avukatların meşru mesleki faaliyetlerini suç haline getirmek için terörle mücadele mevzuatının kullanılması hukukun üstünlüğünü baltalamak anlamına geliyor. Avukatlara ve Türkiye’de hukuk alanında çalışan diğer kişilere yönelik saldırı, adalete erişim ve hukukun üstünlüğü açısından sistematik olarak olumsuz sonuçlar doğuruyor. Avukatların müvekkillerini savunmak için mesleki yükümlülüklerini yerine getirmemeleri için terör örgütleriyle ilişkilendirilmeleri kabul edilemez bir durumdur. Darbe girişiminden önceki dönemde de avukatlara yönelik insan hakları ihlalleri endişeye neden oluyordu. Temmuz 2015 ve Aralık 2016’da ülkenin Güney Doğusu’nda birçok kişi operasyonlarda hayatını kaybetti. Ekim 2015 yılında 500 avukatın Cizre’ye, abluka sürecinde yaşanan hak ihlallerine müdahil olmak için girmesine izin verilmedi.

Türkiye’de avukatların mesleki faaliyetleri ve temsil ettikleri müvekkilleri nedeniyle toplu olarak gözaltına alınıp tutuklanmaları, Diyarbakır Barosu Başkanı Tahir Elçi’nin hedef haline getirildikten sonra öldürülmesi, Özgürlükçü Hukukçular Derneği, Çağdaş Hukukçular Derneği ve Mezopotamya Hukukçular Derneği gibi derneklerin olağanüstü hal kanun hükmünde kararnameleri ile kapatılmaları ve yine kanun hükmünde kararnameler ile avukatların karakolda, cezaevinde

ve duruşma salonlarında müvekkillerini temsil etmelerine keyfi kısıtlamalar getirilmesi son yıllarda giderek artan riskin ve yargı tacizinin somut birkaç örneği(15).

Avukatlara yönelik artarak devam eden bu taciz, tehdit, saldırı ve baskılar uluslararası insan hakları örgütleri tarafından hazırlanan raporlarla da ortaya konmuş durumda. Örneğin Avrupa Baroları Ve Hukuk Birlikleri Konseyi (CCBE) tarafından hazırlanan rapora göre, 13 Eylül 2017 tarihi itibarıyla darbe girişiminden bu yana 1343 avukat cezai soruşturma altındadır ve 524 avukat tutuklanmıştır(16). The Front Line Defenders’ın “Risk Altındaki İnsan Hakları Savunucuları” başlıklı 2017 yılı raporunda, Türkiye’deki bütün insan hakları savunucuları tehdit altında olmakla birlikte, 2017 yılında tehdit altında olan ana grubun avukatlar olduğu belirtilmiştir(17).

15<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=2961574&SecMode=1&DocId=2397336&Usage=2>

16http://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/HUMAN_RIGHTS_LETTERS/Turkey_-_

[_Turquie/2017/EN_HRL_20170913_Turkey_Concerns-regarding-18-lawyers-taken-into-custody-in-Ankara-Istanbul-and-Diyarbakir.pdf](http://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/HUMAN_RIGHTS_LETTERS/Turkey_-_Turquie/2017/EN_HRL_20170913_Turkey_Concerns-regarding-18-lawyers-taken-into-custody-in-Ankara-Istanbul-and-Diyarbakir.pdf)

17 <https://www.frontlinedefenders.org/en/resource-publication/annual-report-human-rights-defenders-risk-2017>

BOĞAZIÇI EYLEMLERİ VE AVUKATLAR

2021 yılının ikinci ayında Türkiye'nin köklü üniversitelerinden Boğaziçi Üniversitesi'ne Üniversite dışından aday olup, cumhurbaşkanı tarafından en az oyu alan 3. sıradaki ve daha önce AKP'den milletvekili seçiminde aday adayı olan kişinin rektör atanması, üniversite hocaları ve öğrencileri tarafından kent geneline yayılan eylemlerle protesto edildi. Bu protestolar sırasında pek çok Boğaziçi Üniversitesi öğrencisi gözaltına alındı, tutuklananlar oldu. Bu demokratik eylemlerin mağduru öğrencilerin hakkını savunan avukatlar burada da paylarına düşen baskıyı gördüler.

İzmir'de Emek ve Demokrasi Güçleri bileşenleri ile İzmir Üniversite Dayanışması'nın Boğaziçi Üniversitesi

öğrencilerine destek olmak için düzenlediği basın açıklamasına izin verilmedi. Polisler açıklama yapmak isteyenlere karşı plastik mermi ve gaz bombaları kullandı. Saldırıda aralarında ÇHD'li ve ÖHD'li avukatların da bulunduğu 51 kişinin gözaltına alındığı, gözaltına alınanların sağlık kontrolünün ardından da darp edildiği öğrenildi(18). Gözaltındaki Boğaziçililerle ilgilenen avukatlar, öğrencilerin araç içinde ters kelepçeyle bekletilmesine itiraz ederek kelepçeleri çıkarttırdı. Bu sırada yaşanan arbedede bir avukatın parmağı kırıldı(19).

Avukatlara ve avukatlık mesleğine yönelik yargı tacizinin en önemli başlıklarından biri, avukatlık stajının başlatılmasına izin verilmemesi ve avukatların baro levhasın-

18 İzmir'de Boğaziçi Üniversitesi öğrencilerine desteğe polis engeli (gazeteduvar.com.tr). 03/02/2021

19 Polis, Boğaziçililere ters kelepçe taktı, itiraz eden avukatın parmağını kırdı – Sendika.Org, 02/02/2021

dan silinmesi meselesidir. Özellikle darbe girişiminin ardından, KHK'lerle ihraç edildiği ya da hakkında soruşturma ve/veya kovuşturma başlatıldığı gerekçesiyle yüzlerce kişinin avukatlık yapması belirsiz bir süre boyunca yasaklanmaktadır. Adalet Bakanlığı'nın yıllık faaliyet raporlarında yayımladığı istatistikler durumun ciddiyetini ortaya koymaktadır. Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü'nün sitesinde yayımlanan faaliyet raporlarına göre, 2015 yılında TBB Başkanlığı'nca onay için Bakanlık'a gönderilen dosyaların 46 tanesi, tekrar görüşülmek üzere TBB'ye gönderilmiştir. Bu sayı darbe girişiminin yaşandığı 2016 yılında 96'ya çıkmış ve her sene artarak 2017 yılında 91'e, 2018 yılında 134'e ve son olarak 2019 yılında 528'e yükselmiştir. Ruhsat başvurusunda bulunan ve ruhsat verilen kişi sayısı da yıllar içinde hızla artmış olsa da geri gönderilen dosya sayısı bu artış ile orantısız biçimde yükselmiştir. 2008 yılında Adalet Bakanlığı'na gönderilen tüm dosyalar arasından yalnızca %0.32'si TBB'ye geri gönderilirken, bu sayı 2016'da %1.20'ye, 2019'da ise %3.56'ya çıkmıştır⁽²⁰⁾. Bunun yanı sıra 2020 yılı sonu itibariyle 1000'inin üzerinde staja başlamaya uygun görülmeyen avukat olduğu biliniyor.

20 <https://www.adalet.gov.tr/faaliyet-raporlari>

ARAŞTIRMA BULGULARI ÜZERİNE GENEL BİR DEĞERLENDİRME

Mersin, Adana, Diyarbakır ve Mardin ve Urfa illerinde yürütölen bu çalışma çerçevesinde iki yüzün üzerinde avukat ile mesleklerini yaparken karşılaştıkları, maruz kaldıkları hak ihlalleri üzerine görüşmeler gerçekleştirildi. Araştırma sonucunda, Türkiye’de hızla erozyona uğrayan adalet sistemi ve hukuk devletinin ortadan kalkıőının boyutlarını, avukatlar cephesinde doğrulayacak son derece çarpıcı sonuçlara ulaőtıldı. Adalet sisteminin gündelik iőleyiői içerisinde, kanunun-daki maddelere rağmen, avukatların hakim ve savcılar yanında ikincil konuma itilmeleri, adliyeler içinde kolluk kuvvetleri ile cezaevlerinde infaz koruma memurları ile yaşanan olumsuzluklar, davaların görölüşünde karşılaőtılan hukuksuzlukların, avukatların tamamında adalete karşı güvensizliğe yol açtığını gözlemledik. Genel hukuksuzluğın boyutları ve adil yargılanmanın ihlalinin rutinleőmesi karşıısında, avukatların çoğu kendilerine yönelik hukuksuzluklara karşı kanıksayıcı bir ruh hali içerisindedeler. Görüşme yapılan avukatlardan birinin ifadesiyle:

“Kimi zaman avukatlığını yaptığınız insanlar işkence görürken, kötü muameleye maruz kalırken size yönelik bir tehditi bazen es geçebiliyorsunuz. Müvekilim işkence görürken, kötü muamele görürken iőte emniyet tarafından tehdit edilmiőim ne olacak gibi bir kanıksama durumu maalesef sözkonusu olabiliyor zaman içerisinde”

“İlk başlarda avukat arkadaşların çoğunluğu direndi. Fakat başsavcılık bu dirence rağmen uygulamadan vazgeçmedi. Sabahları adliye kapısı önünde polisle yaşanan tartışmalardan dolayı uzun kuyruklar oluşuyordu. Bizler her seferinde bu yasadışı uygulamayı tutanak altına aldırılmak için uğraşıyorduk. Bütün bu yaşananlar birçok avukat arkadaşımızın duruşmalarına geç kalmasıyla sonuçlanmaya başladıkça, uygulamaya karşı gelen arkadaşlarımız direnmekten vazgeçtiler; bu arama zaman içinde normalleştirildi, kanıksandı anlayacağınız. Ben ve birkaç arkadaşım hala aranmaya karşı direniyoruz, ama yasal olmayan normalleştirildiği için bize şimdi anormal muamelesi yapıyorlar”.

Adaletle güvensizlik ve avukatlık mesleğine yönelik olumsuzlukların kanıksanması halinin kaynağında, bu araştırma sonucunda da açıkça görüldüğü üzere, avukatlara yönelik hukuksuzlukların, savunmanın her aşamasında artık sistematik hale getirilmesi olduğu söylenebilir. Öyle ki avukatları baskılamaya yönelik uygulamalar, adalet saraylarının, cezaevlerinin, karakolların dışına taşımaya kadar varırılıyor. Raporun bu bölümünde, çalışma sonucunda tespit edilen avukatlara yönelik baskıları, hak ihlallerini en basitinden karmaşığa, özelden genele, en az zarar vereninden yaşam hakkının ihlaline kadar uzanan bir ölçekte değerlendirmeye çalışacağız.

KİMLİKLERİNİZ LÜTFEN!

15 Temmuz 2016 darbe girişimi sonrası, adliye binaları, neredeyse üst düzeyde güvenli bölge ilan edilip denetim ve kontroller boğucu biçimde artırıldı. Söz konusu önlemler sadece vatandaşlara değil, avukatlara da uygulandı. Yasada aynı hukuki güvenceye sahip olduğu belirtilmesine rağmen, hakim ve savcılar ayrı tutularak, avukatların çantalarının x-ray cihazından geçirmeleri keyfi biçimde dayatılmaya başlandı.

Avukatlar, karakol, terörle mücadele şubesi ve cezaevlerinde kolluk kuvvetinin ve infaz koruma memurlarının çok sık sözlü ve fiziksel şiddetle maruz kalıyorlar; bu konuda savcılığa yapılan şikayetlerin tamamı takipsizlikle sonuçlanıyor. Avukatların kendilerine tacizde bulunan polisler hakkında yaptıkları şikayetlerden hiçbirinden sonuç alamamıştır. Gözaltındaki müvekkillerle görüşme keyfi olarak engelleniyor. Saatlerce bekletiliyor. Dosya ile ilgili evraklar talep edildiğinde hiçbir gerekçe göstermeden bu belgelere erişim engelleniyor. Emniyette ve cezaevlerinde avukat müvekkil görüşmelerinin gizliliğinin ihlali, verili yasalar rağmen rutinleştirilmeye çalışılıyor.

Bu uygulama başladığında avukatlar çoğunlukla bu uygulamaya karşı direnç gösterse de zaman içerisinde bu durumun kanıksandığı anlaşılıyor. X-ray kontrolüne hala direnen bir kadın avukat şu ifadeleri kullandı: "İlk başlarda avukat arkadaşların çoğunluğu direndi. Fakat başsavcılık bu dirence rağmen uygulamadan vazgeçmedi. Sabahları adliye kapısı önünde polislerle yaşanan tartışmalardan dolayı uzun kuyruklar oluşuyordu. Bizler her seferinde bu yasadışı uygulamayı tutanak altına aldığımız için uğraşıyorduk. Bütün bu yaşananlar birçok avukat arkadaşımızın duruşmalarına geç kalmasıyla sonuçlanmaya başladıkça, uygulamaya karşı gelen arkadaşlarımız direnmekten vazgeçtiler; bu arama zamanı içinde normalleştirildi, kanıksandı anlayacağınız. Ben ve birkaç arkadaşım hala aranmaya karşı direniyoruz, ama yasal olmayan normalleştirildiği için bize şimdi anormal muamelesi yapıyorlar".

Araştırmanın hedef kitesini oluşturan avukatların çoğu, benzer uygulamanın cezaevlerindeki müvekkil görüşmelerinde de yaşandığını, hatta orada işlerin zaman zaman avukatların üstlerini aranması düzeyine kadar çıkarıldığı söylendi. Burada ilginç olan, hukukun ve adaletin tecelli edeceği mekanlar olan adliyelerde, hukukun temel bileşeni olan avukatlara yönelik bu uygulamanın bizzat yasalar çiğnenerek pratiğe geçirilmesidir. Bu durum görüşme yapılan avukatların tamamının yaşadığı ve artık kanıksanmış bir durumdur. Avukatların mesleklerini icra ederken kolluk kuvvetlerine kimlik göstermeleri, sıradan bir güvenlik tedbirinin ötesine geçerek aleni bir taciz ve mobbing biçimine dönüşmüş durumda. Öyle ki, sadece adliye giriş çıkışlarında değil, mahkeme salonu girişinde ve mahkeme içinde de bu durumun yoğun biçimde devam ettiğini gözlemledik. Görüşme yapılan avukatların içerisinde duruşma salonuna girerken üzerlerinde cübbeleri olduğu ve çoğu polis tarafından tanındıkları halde kimlik göstermeye zorlanan avukatlarla polisler arasında yaşanan arbede

vakaları oldukça fazla sayıdaydı. Siyasi davalarda mahkeme sırasında, usüllere aykırı bir biçimde salona silahıyla giren sivil polislerle avukatlar arasında yaşanan gerilimlerle sıkça karşılaşılıyor. Sadece bir örnek vermek gerekirse, duruşma salonuna silahıyla giren ve görevli olmayan bir sivil polis, avukatın uyarısı üzerine salonu terketmek zorunda kalan polis: "Seni de yakında savunduğun teröristin yanına göndereceğiz" diyebiliyor.

Polis ile avukatlar arasında, hukukun ve verili yasaların sınırlarının dışına taşan bir ilişkinin giderek rutinleştiği görülüyor. Özellikle siyasi davalara bakan ve hak savunucularının karşı karşıya kaldığı hukuksuzluklarda müdahil olan avukatlar, sadece mesleklerini icra eden hukukçular olarak görülüyor, kimi zaman müvekkileri ve onlara isnat edilen suçla özdeşleştiriliyorlar. Gözaltına alınan vatandaşların savunmasını alan avukatların müvekkillerinden "...siz gittikten sonra polis: başka avukat bulamadın mı, bu avukat kalırsa kesin cezasa alırsın, bu avukat teröristlerin avukatı, avukatını değiştir" gibi cümlelerle sıklıkla karşılaşılıyor. Avukatlar bu durumu müvekkiller üzerinden taciz veya mobing olarak tanımlanabilir. Aynı tavır ve durum savcılık görüşmeleri için de geçerli. Avukatların beyanına göre savcıların siyasal davalara bakan avukatlara karşı tavrının çok farklı olduğunu, kimi zaman ima çoğu zaman da doğrudan "neden bu davalara bakıyorsunuz, neden terörist davalarına bakıyorsunuz, örgüt mü sizi görevlendirdi" gibi diyaloglar yaşanıyor. Avukatın müvekkileri ve onlara isnat edilen suçla özdeşleştirilmesi, örgüt üyeliği davalarına bakan avukat da örgüt üyesidir yargısıyla sonuçlanıyor. 2017'de Mersinde aynı zamanda gözaltına alınan 8 avukat hakkında, dosyada gizlilik kararı olmasına rağmen, avukatlar henüz hakim karşısına çıkmadan, gözaltına alındıklarından bir saat sonra savcı "PKK/KCK hukuk bürosunu ele geçirdik" manşetiyle basına açıklama yapabiliyor örneğin. Bu ağır ithamın ardından söz konusu avukatlar 4 günlük gözaltının ardında serbest

birakıldılar.

Avukatların karşı karşıya olduğu bu durum sadece zorluk çıkarma değil, mesleği yaptırmamaya yönelik polisiye bir tavidir. Gözaltına alınan müvekkillerine işkence yapıldığını görüntüleyip belgeleyen, buna ilişkin işkenceye katılan polisler hakkında suç duyurusunda bulunulması, bu bilginin basınla paylaşılması sonrası pek çok avukat hakkında memuru itibarsızlaştırma, yalan ve iftira atma suçlamasıyla haklarında dava açılıyor.

Avukatlar, karakol, terörle mücadele şubesi ve cezaevlerinde kolluk kuvvetinin ve infaz koruma memurlarının çok sık sözlü ve fiziksel şiddetine maruz kalıyorlar; bu konuda savcılığa yapılan şikayetlerin tamamı takipsizlikle sonuçlanıyor. Avukatların kendilerine tacizde bulunan polisler hakkında yaptıkları şikayetlerden hiçbirinden sonuç alınmamıştır. Gözaltındaki müvekkillerle görüşme keyfi olarak engelleniyor. Saatlerce bekletiliyor. Dosya ile ilgili evraklar talep edildiğinde hiçbir gerekçe göstermeden bu belgelere erişim engelleniyor. Emniyette ve cezaevlerinde avukat müvekkil görüşmelerinin gizliliğinin ihlali, verili yasalar rağmen rutinleştirilmeye çalışılıyor.

Özellikle İnsan Hakları Derneği (İHD) üzerinden müvekkil savunmasına giden avukatlar, bu gizliliğin ihlal edildiğini raporlaştırıp tutanak altına almaya çalıştığında ciddi sorunlar yaşanıyor. Avukatların izni ve bilgisi dışında görüşme odalarına kamera ve ses kayıt cihazı yerleştirilmesine karşı avukatların direnç göstermesi sonrası yer yer fiziksel şiddete varan karşılıklı sorunlar gündeme geliyor. Polis veya cezaevi idarecileri ile avukatlar arasında yaşanan sorunlardan şikayet aşamasına gelenlerde çifte standart yaşanıyor. Avukatların şikayet başvurularının neredeyse tamamı savcılar tarafından takipsizlikle sonuçlanırken, tersinden polislerin avukatları şikayetleri hızla soruşturma veya davaya dönüştürülüyor.

KOPYALA YAPIŞTIR ADALETİ

Araştırma sırasında dikkate çekici bulgulardan bir tanesi, savcılıkların altında, doğrudan savcılığı bağlı olması gereken kolluk kuvvetinin, iddia makamı durumuna gelmesinin avukatların çoğunluğu tarafından vurgulanmasıdır. Karakolda alınan ifade ve polis tutanaklarının savcılık tarafından kopyalanarak iddianameye dönüştürülmesi, avukatların vurguladığı önemli noktalardan. Bu durumda ne yazık ki artık rutinleşmiş ve kanıksanmış gibi görünüyor. Hakimin kararı hazır flaş bellekte getirip katibe kopyalatması; dolayısıyla savunma ne yaparsa yapsın hangi delilleri sunarsa sunsun, kararın zaten duruşma öncesi verildiği algısının artık kanıksanmış olması durumu da bu araştırmanın sonuçlarından bir tanesi olarak vurgulanabilir.

Siyasi davalarda hakim tacizleri, zamanım yok, savunmayı kısa kesin gibi tavırlar, avukatların mahkeme sürecinden sıklıkla karşılaştıkları durumlar arasında. Savcı ile eşit haklara sahip olması gereken avukatlar duruşma sırasında savcılarını eleştirdiklerinde, hakimlerin müda-

---

“Ben bir gün mahkemede sayın savcı dosyayı yeterince incelememiş dediğim için savcıya hakaretten yargılandım, hem de ağır cezada. 6 ay ceza aldım. Çünkü hakim de bizi savcıyla aynı görmüyor. “Mahkemeler artık sizi dinlemiyor. Mahkeme sürecinde müvekkilinize psikolojik desteğin dışında hiçbir fonksiyonunuz yok, Hakim dosyaya duruşmadan önce bakıyor, kararını veriyor, tanıklarını ona göre dinliyor, sanıkları ona göre dinliyor, delilleri ona göre topluyor”.

---

halesi ile karşılaşılıyorlar: “Savcı ile böyle konuşamazsınız. Devletin savcısına bu şekilde hitap edemezsiniz” gibi avukata yönelik uyarılarla da sıklıkla karşılaşılıyor.

Siyasi davalarda kararlar siyasi, hukuk kurallarına uygun, dosyadaki delillere göre değil, kolluk kuvvetinden, iç işleri bakanlığından gelen bilgiye göre veriliyor algısı yaygın hale gelmiş görünüyor. Siyasi davalarda sadece hak ihlali değil, sanıklara, tanıklara ve avukatlara hakaret, saygı sınırlarını aşar biçimde sözün kesilmesi ile de sıkça karşılaşılıyor. Bir avukat beyanından: “Dava sürecinde, delillerin toplanması,

tanıkların dinlenmesi, savunma hakkının kullanılması, müvekkillerin yazılı sözlü savunma yapmalarına izin vermeksizin önceden hazırlanmış kararı harici bellekte katibe verip bilgisayar çıktısı alan hakimler var. Bir hukukçu bir avukat olarak değil de belirli bir siyasi görüşün temsilcileri olarak görülüyorsunuz. Savunma ayağı olarak kendi başınıza gelenler karşısında bile çaresiz kalırken nasıl başkalarının hakkını savunacaksınız”.

Bilindiği gibi hakimler ve savcılar hakkındaki şikayet makamı, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu’dur. Haklarında açılan haksız soruşturmalar, dava süreçlerinde adil yargılama hakkının ihlali bağlamında veya hak ihlaline sebebiyet verdikleri iddiasıyla HSYK’ya şikayet edilen hakimler, soruşturma savcıları ve cezaevi savcularının hiçbiri hakkında soruşturma izni verilmiyor. Hukuk savunucu avukatların, kendilerinin maruz kaldıkları hak ihlallerini şikayet konusu yapmalarından bir sonuç alınamamasının bir yılgınlığa yol açtığı söylenebilir. Bu umutsuzluk hali öylesine kangrenleşmiş ki avukatlar bu süreçleri Anayasa Mahkemesi ve/veya Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine taşımayı bile düşünmüyorlar.

Siyasi ceza davalarına bakan avukatlara yönelik olarak kolluk kuvvetleri tarafından yürütülen sistematik bir anti propagandanın da sıklıkla avukatlar tarafından dile getirilmesi dikkat çekici. Fazla maddi getirisi olmayan siyasi davaların yanı sıra, yaşamlarını sürdürmek için gelir getirici davalar almaya çalışan avukatların müvekkil bulmakta zorlandıklarını vurgulanmıştır. Bu yılgınlık öyle bir hal almış ki, görüştüğümüz avukatların çoğu, arabuluculuk, bilirkişilik, uzlaştırıcılık gibi adliye üzerinden dağıtılan ek gelir getirici görevlere talip dahi olmadıklarını gözlemledik. Daha da ötesi bu tür taleplerde bulunan avukatların da “yapılan inceleme sonucu arabuluculuk yapma koşullarını taşımadığınıza karar verilmiştir”yanıtı ile

karşılaşıyorlar. Bir avukat görüşmesinden: “Hukukun savunma ayağında yer alan bir avukat olarak kendi yaşadığım hukuksuzluklar karşısında dahi bu denli çaresiz kalıyorken nasıl insan hakları savunucularının avukatlığını yapacağım; buna inancım kalmadı”. “Ben bir gün mahkemede sayın savcı dosyayı yeterince incelememiş dediğim için savcıya hakareten yargılandım, hem de ağır cezada. 6 ay ceza aldım. Çünkü hakim de bizi savcıyla aynı görmüyor. “Mahkemeler artık sizi dinlemiyor. Mahkeme sürecinde müvekkilinize psikolojik desteğin dışında hiçbir fonksiyonunuz yok, Hakim dosyaya duruşmadan önce bakıyor, kararını veriyor, tanıklarını ona göre dinliyor, sanıkları ona göre dinliyor, delilleri ona göre topluyor”.

Duruşma sırasında savunma yapan avukatı dinlemeyen, başka şeylerle ilgilenen hakimler ile avukatlar arasında geçen tartışmaların sayısının fazlalığı önemli derecede dikkat çekicidir. Hakimler bu tartışmaların tutanakla kayıt altına alınmasına rıza göstermedikleri gibi, sonrasında avukatlar hakkında hızla soruşturma başlatabiliyor. Mahkemelerde hakim ve savcılar ile avukatlar arasında geçene tartışmalardan kaynaklı olarak hakkında soruşturma açılan avukat sayısı daha da fazlalaşiyor.

Adaleti uygulamaya çalışan, adil yargılama hakkının kullanımına uygun davranan hakim ve savcılarının da en az avukatlar kadar tehdit altında oldukları da bu görüşmelerden çıkan önemli bir sonuç: Bir avukat beyanı: “ÇHD’li 18 meslektaşımız gözaltına alındı tutuklandı, sonra serbest bırakıldılar, daha 10-12 saat dolmadan aynı mahkeme kendi kararını geri aldı, Tekrar meslektaşlarımız hakkında tutuklama kararı verdi ve bu heyet ertesi gün darmadağın edildi, her bir hakim bir yere sürüldü ve bunun birçok örneğini yaşadık bu şekilde mahkeme dağıtmak örneklerini çok yaşadık.” (Diyarbakır Baro Başkanı).

BİRİ AVUKATLARI GÖZETLİYOR

Bu proje kapsamında dört ilde toplam 200 avukat ile yapılan görüşmelerde, özellikle ceza davalarına bakan avukatların kendi mesleki durumlarına ilişkin çarpıcı tespitleri ile karşılaştık "Politik ceza davalarında avukatlık yapmak başlıbaşına bir sıkıntı, bir risk Türkiyede. Politik ceza avukatlığı yaparken muhatap olduğunuz emniyet birimi terörle mücadele şubesi. Terörle mücadele şubesine gözaltına alınan bir şüphelinin özel avukatı olarak gittiğinizde doğrudan hangi suçtan kişi veya müvekkiliniz gözaltında ise o kişi ile doğrudan emniyet tarafından özdeşleştirme gibi bir durum sözkonusu. Kolluk maalesef avukata da gözaltına aldığı şüpheli şeklinde bir yaklaşım sözkonusu."

Özellikle kolluk tarafından politik ceza avukatı kimliği bilinen avukatlar bu dosyada avukatlık yapmak istediğinde şüpheli ile avukatı buluşturmama yöntemi seçiliyor. Bu nasıl yapılıyor; şüpheli üzerinde baskı kurularak bu kişinin avukat istemediğine dair tutanaklar imzalatılmaya çalışılıyor veya bu kişinin örnek ver-

Haklarında dava açılan avukatların neredeyse tamamının savcılık iddianamelerinde, müvekkili ile diğer avukat meslektaşları ile yaptıkları telefon görüşmelerinin kayıtları suç unsuru olarak konulmuş. Sosyal medya hesaplarındaki bildirimler ve paylaşımlar nedeniyle hakkında dava açılan avukat sayısı da neredeyse görüşülen avukatların dörtte birini oluşturuyor.

ilmesi gerekirse: "ben ailesi tarafından tayin edilen avukatım, görüşmem gerekiyor, ama bu kişinin benimle görüşmek istemediğine dair baskı ile tutanaklar imzalatılmaya başlanıyor."

"Doktor raporlarını görmemiz gerekirken doktor raporlarının hazır olmadığı gerekçesi ile doktor raporlarının gösterilmemesi veya kişinin gördüğü muamelelerin doktor raporlarına yansıtılmaması durumu sözkonusu veya bizzat bizim bu darp izlerini kendimizin kontrol kayıt altına alma çabamız sözkonusu olduğunda bunların engellenmeye çalışılması gibi durumlar ile sıklıkla karşılaşıyoruz" (Avukatbeyanı)

Görüşme yapılan avukatlar, girdikleri ceza davalarında müvekkillerinin gördüğü işkence ve kötü muameleye ilişkin yaptığı şikayetlerin bir sonuca ulaşmadığından şikayetçi:

“Özellikle son 3 yıl içerisinde kimi müvekkillerimin gördükleri işkence kötü muamelelerle ilgili yaptığım şikayetlerin tamamı takipsizlikle sonuçlandı. Takipsizliklere yaptığım itirazların tamamı red edildi ve şuan bu dosyaların tamamı AYM önünde. Hakkımda gözaltı kararı verilmesi, evimin aranması aracımın aranması büromun aranmasından kaynaklı bu işlemlere imza atan, bu husus işlemlerin yapılmasına karar veren hakim savcılarla ilgili HSYK’ye yaptığım şikayetlerden de henüz bir sonuç almış değilim. Yaptığımız görüşmelerin kayıt altına alınması, müvekkillerimizle cezaevinde olsun ya da dışarda olsun yaptığımız görüşmeler, yazışmalar özeldir gizlidir. Hiçbir şekilde denetime tabi tutulamaz ama özellikle darbe girişimi sonrasında yapılan yasal değişikliklerle dönem dönem cezaevinde müvekkillerimizle yaptığımız görüşmeler kayıt altına alındı. Cezaevinde müvekkillerimizle görüşme esnasında tuttuğumuz notlara mahkeme kararı ile el konuldu.

Çarpıcı bir örnek: Diyarbakır cezaevinde müvekkili ile görüşen bir kadın avukat, görüşme sonrası tuttuğu notların kopyasını cezaevi yönetimine vermeye zorlanıyor. Bunu reddeden avukat, infaz koruma memurlarının ablukası altında saatlerce cezaevi içinde tutuluyor, çıkışı engelleniyor. Durumu fark eden dışarıdaki avukat arkadaşlarının müdahalesi ile kurtarılıyor. “Bu da doğal olarak bizim cezaevinde avukatlık işini yaparken bir baskı altında olmamızı sağlıyor. Şundan kaynaklı müvekkilimizle görüştüğümüzde müvekkilimizin bize söylediği dosyası ile ilgili özel bir şeyi not alamıyoruz. Çünkü o nota el konulacak. Bu başlı başına avukatlık faaliyetine avukatlık mesleğine yönelik bir baskı altında”

Bu gibi durumlar taciz, mobing olmanın ötesinde, avukatı itibarsızlaştırma, korku salarak dava dosyası almayı engellemedir de aynı zamanda. İtibarsızlaştırma ve korku salmanın başka türleri ile de karşılaşıldı araştırma boyunca. Görüşme yapılan avukatların neredeyse tamamı telefon dinleme, sosyal medya hesaplarının takip edilmesi, müvekkillerle yapılan telefon görüşmelerinin izinsiz dinlenmesi gibi durumların artık kanıklandığını, bunun bir rutin haline geldiğine değindiler. Haklarında dava açılan avukatların neredeyse tamamının savcılık iddianamelerinde, müvekkileri ile diğer avukat meslektaşları ile yaptıkları telefon görüşmelerinin kayıtları suçunsuru olarak konulmuş. Sosyal medya hesaplarındaki bildirimler ve paylaşımlar nedeniyle hakkında dava açılan avukat sayısı da neredeyse görüşülen avukatların dörtte birini oluşturuyor. Buna ek olarak terör örgütü üyeliği veya propagandasından hakkında dava açılan avukatların dosyalarında, sosyal medya paylaşımları delil olarak sıklıkla kullanılıyor. İnsan hakları davalarına bakan avukatların neredeyse tamamı, haklarında gizli istihbarat toplandığını, fişlendiklerini düşünüyorlar. Buna ilişkin somut veri olmasa da adliye içinde veya mahkemelerde polis ve savcılarla girdikleri birebir diyaloglarda, özel yaşamlarına, aile ve arkadaşlık ilişkilerine, üyesi oldukları sivil toplum örgütlerine ilişkin yapılan imalardan bu sonucu çıkardıklarını dile getirdiler. Avukatlara ilişkin istihbarati bilgi toplanması veya amiyane tabirle fişlenmelerine ilişkin çarpıcı bir avukat beyanı: “ Terörle mücadele yasası kapsamında gözaltına alınan ve sonradan müvekkilim olan bir vatandaşa, polis aralarında benim de olduğum bir avukat listesi göstermiş. Bu avukatlardan birisini seçersem kesinlikle ceza alacağımı; hakim savcıların gözünde bunların teröristlerin avukatı olarak bilindiğini; isterse kendisine başka avukat bulabileceklerini telkin etmiş.”

EV VE OFİS ARAMALARI

Hak savunuculuğu yapan avukatların sıklıkla karşılaştıkları zorluklardan bir tanesi de, kolluk kuvvetlerinin avukatların evlerinde, avukatlık ofislerinde ve hatta arabalarında yaptıkları aramalar. Haklarında soruşturma açılan, tutuklama kararı bulunan avukatlar, genellikle şafak vaktinde evlerine yapılan baskınlarla göz altına alınıyorlar. Bu baskınlar, avukatlık yasası gereği savcı eşliğinde olması gerekirken, savcı olmaksızın sadece polisler tarafından yapılıyor çoğunlukla. Avukat beyanı: “Sabahın beşinde evimi bastılar. Ev baskınında üç yaşındaki çocuğumun odasına girip oyuncaklarını bile tek tek aradılar. Duvardaki tabloların arkasını aradılar. Giderken de sende çok şey bulmayı umuyorduk ama hayal kırıklığına uğradık dediler”.

Normal zaman diliminde gözaltı ya da tutuklama yapılabilecekken, gece saatlerinin seçilip ev baskınlarıyla avukatların gözaltına alınması sadece mobbing veya yıldırma ile açıklanamaz. Avukatların

---

“Sabahın beşinde evimi bastılar. Ev baskınında üç yaşındaki çocuğumun odasına girip oyuncaklarını bile tek tek aradılar. Duvardaki tabloların arkasını aradılar. Giderken de sende çok şey bulmayı umuyorduk ama hayal kırıklığına uğradık dediler”.

---

sosyal çevresine de verilen bir mesaj aynı zamanda. Nitekim bu tür baskınlar sonrası, komşularının, oturduğu çevredeki kilerin kendilerini bakışının değiştiğini, hatta müvekkil sayılarında bir düşüş yaşandığını da belirtti avukatlar. Bir başka deyişle bu aynı zamanda avukatları maddi olarak cezalandırma stratejisinin de bir parçası. Nitekim görüştüğümüz birçok avukat, politik dava avukatlığının bir getirisi olmadığını, hayatlarını devam ettirebilmek için kazanç getiren davalara da bakmaları gerektiğini ancak bu yaşananlardan dolayı müvekkil bulmakta zorlandıklarını belirttiler. “Aynı gün adliyede davalarımı takip ederken hakkımda yakalama kararı

çıkarılmış olmasına rağmen, bu kararı alan savcı ile karşılaşmama rağmen, gece ev baskını ile gözaltına alındık sekiz avukat arkadaş”. Bu ifade yaşananların en hafif anlatımı. Bunun dışında, daha şiddet içeren durumlar da yaşanıyor:

“Bir gece yarısı evimi özel tim polisleri bastı. Avukat olduğumu söylememe gerek yoktu zaten biliyorlardı. Bu aramayı savcı refakatinde yapmaları gerektiğini söyledim dinlemediler. İtirazlarımı ısrarla sürdürünce çocuklarımın önünde yüz üstü yatırım enseme silah dayadılar. Buna itiraz eden eşimi de yere yatırım aynı şeyi yaptılar. Kelepçeleyerek terörle mücadele şubesine götürüldüm. Bulduğum nezarethanede bir gün önce avukat görüşmesine gittiğim müvekkilimle aynı koğuştaydım.”

Bu çalışma sırasında görüştüğümüz, ve geçmişte terör örgütü üyeliğinden hakkında soruşturma geçiren bir avukat beyanı daha da çarpıcı:

“Bir gece yarısı evimi özel tim polisleri bastı. Avukat olduğumu söylememe gerek yoktu zaten biliyorlardı. Bu aramayı savcı refakatinde yapmaları gerektiğini söyledim dinlemediler. İtirazlarımı ısrarla sürdürünce çocuklarımın önünde yüzüstüyatırım enseme silah dayadılar. Buna itiraz eden eşimi de yere yatırım aynı şeyi yaptılar. Kelepçeleyerek terörle mücadele şubesine götürüldüm. Bulduğum nezaterhanede bir gün önce avukat görüşmesine gittiğim müvekkilimle aynı koğuştaydım.”

“İstanbul’da gerçekleştirilen bir silahlı saldırıyla ilişkili olarak içişleri bakanlığının basına servis ettiği açıklamalardan dolayı gözaltına alındım. Rutin sağlık kontrolü için hastaneye götürüldüm terörle mücadele polisleri eşliğinde. Doktor kontrolü sırasında kelepçeleri çözmek istemedi polisler. Benim ve doktorun ısrarı sonrası kelepçeleri çözdüler. Muayene sonrası, bu sefer ters kelepçe yaparak cezaevi aracı-

na bindirmek istediler. Ben buna yasal olmadığı için direndim. Hastane içinde onlarca polis üstüme çullandı ve beni zorla ters kelepçeleyerek cezaevi aracına bindirdiler. Sonrasında beraat ettim ve bana bu şiddeti uygulayan polislerden şikayetçi oldum. Ama hiçbiri hakkında dava açılmadı”.

KADIN CİNAYETLERİ, KADINA ŞİDDET DOSYALARI, ÇOCUK ŞİDDETİ VE LGBTİ+ DAVALARINA BAKAN AVUKATLARIN İSTİSNAİ DURUMU

Araştırma boyunca, seçilen örneklem içinde yer alıp kadına ve çocuklara şiddet ve cinsel istismar davalarına bakan avukatların mesleklerini yaparken karşılaştıkları sorunların boyutu biraz daha farklı olduğu gözlemlendi. Bu tür davalarda çoğunlukla mahkeme sürecinde sanıkların ve/veya sanık yakınlarının sözlü veya fiziksel şiddetine maruz kaldıklarını belirtiyor avukatlar. Bundan da ötesi bu yaşananlara ne kolluk kuvvetlerinin ne de hakimlerin müdahale etmediğinden çokça şikayetçi oldular. Diğer yandan, kadına ve çocuğa şiddet ve istismar sorunu Türkiye’de son yıllarda giderek artan toplumsal sorun haline geldi. Bu duruma dair farkındalık yaratmak ve kamuoyu oluşturmak için yaşananları ve mahkeme sürecini basın ve kamuoyu ile paylaşan avukatlar hakkında sıklıkla soruşturmalar açıldığını gözlemledik.

Bir erkek tarafından cinsel istismara maruz kalan engelli bir kadının savunmasını alan bir ilçe avukatı, dava sürecinde hem hakimlerin hem suçlanan kişinin ailesinin tehdit ve suçlamalarına maruz kalan kadın avukat, dava sürecinde kayıtlı olduğu il barosundan yardım talebinde bulunuyor; hakkında basına verdiği demeçlerden dolayı, mahkeme sürecini etkilemekten dava açılıyor; adalet bakanlığı tarafından baroya ruhsatının iptali için başvuru yapılıyor. Adı geçen avukat üzerinde öylesine bir korku yaratılmış ki, bütün çabalarımıza rağmen ne anketimizi cevaplamayı ne de yüzyüze görüşme yapmayı kabul etmedi.

Avukatlar, yargının kurucu unsurlarından olmasına rağmen, sürekli kendilerini anlatmak zorunda kaldıklarını, savunmanın sadece sistemin işlemesi için gereken, geçilmesi zorunlu bir aşama

olarak görüldüğünü sıklıkla dile getirdiler. Öyle ki bir davada yaptıkları işin gereğini yerine getirip savunma yaptıklarında, süreci uzatmak, olayları büyütme ile itham edilip baskılanıyorlar. Örneğin çalışmayı yürüttüğümüz illerdeki baroların kadın ve çocuk hakları komisyonlarında görev alan kadın avukatlar, hazırladıkları raporlardan, bu raporları kamuoyu ile paylaştıkları için, konuya dikkat çekmek adına düzenledikleri basın açıklamalarından dolayı haklarında sıklıkla soruşturmalar başlatıldığını dile getirdiler.

LGBTİ+ davalarına bakan hak savunucusu avukatların içinde bulunduğu durum daha da vahim. Lgbti+ bireylerin hem mahkemelerin kendilerine karşı önyargılı tutumlarının değişmeyeceğini düşündüklerinden, hem de maddi nedenlerden, çoğunlukla yaşadıkları haksızlıklar karşısında şikayetçi olmamayı tercih ediyorlar. Görüşme yapılan avukatlar, sürecin daha çok karakol aşamasında sonlandığını, bu nedenle polisin zorla ifade alma, uzun süre alıkoyma gibi nedenlerde sıkıntı yaşadıklarını vurguladılar.

BAROYA ŐIKAYET, AVUKATLIK RUHSATLARININ İPTALİ DAVALARI

Avukatların hak savunuculuğu sürecinde karşılaştıkları önemli baskı araçlarından birinin de baroya Şikayet, avukatlık ruhsatlarının iptaline ilişkin soruŐtırmalar olduğunu gözlemledik. Genellikle haklarında gözaltı kararı alınan, terör rgt yeliği veya terör rgt propagandasından yargılanan avukatlar hakkında eş zamanlı olarak ve zaman kaybedilmeden baroya da savcılık üzerinden Şikayet ediliyor. Avukatla hakkında soruŐtırma açılabilmesi için öncelikle Adalet Bakanlığı'ndan izin alınması gerekiyor. Avukatların hakim ve savcılar hakkında yaptığı Őikayetle Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından ne kadar ağırdan ele alınıp sonuçsuz bırakılıyorsa, avukatların baroya Őikayeti için bakanlığa yapılan baŐvurulardan o denli hızlı sonuç alınıyor. Baroya yapılan Şikayetlerin neredeyse tamamına yakını takipsizlikle sonuçlanmasına rağmen, bu mekanizmanın da hak savunucusu avukatlar üzerinde bir baskı aracı olarak kullanıldığı dikkat çekicidir.

Sadece avukatlık mesleğinden dolayı değil, yesi oldukları komisyonlar için hazırladıkları raporlar, yesi oldukları demokratik sivil toplum kuruluşlarının etkinliklerine katıldıkları için de baroya

Sadece avukatlık mesleğinden dolayı değil, yesi oldukları komisyonlar için hazırladıkları raporlar, yesi oldukları demokratik sivil toplum kuruluşlarının etkinliklerine katıldıkları için de baroya Şikayet edilen veya avukatlık ruhsatının iptali için soruŐtırma başlatılan avukat sayıcı oldukça fazla.

Şikayet edilen veya avukatlık ruhsatının iptali için soruŐtırma başlatılan avukat sayıcı oldukça fazla. Örneğin, baroların kadın ve ocuk hakları komisyonlarında görev alana avukatların hazırladığı raporlar ve bu raporları kamuoyu ile paylaŐmalarından dolayı sıklıkla soruŐtırmaya uğradıklarını gözlemledik. Vurgulanması gereken bir diğer nokta, özellikle baro dışında sivil toplum kuruluşlarına yelikleri de haklarında dava açılan avukatların soruŐtırma dosyalarına suç unsuru olarak sokuluyor. Görüşme yaptığımız ve hakkında dava açılıp da dosyalarını bizim ile paylaşan avukatlar hakkında hazırlanan iddianamelerde, zgrlk Hukukçular Derneği, aędaŐ Hukukçular Derneği, İnsan Hakları Derneği gibi sivil toplum kuruluşlarına üyelikle birlikte bu kuruluŐların eylemlerine katılma suç delili olarak yer alıyor.

GÖZALTINA ALINAN, TUTUKLANAN VE HAKLARINDA DAVA AÇILAN AVUKATLAR

Araştırmanın sonuç bulgularına göre, illere göre farklılık göstermesine rağmen görüşülen 200 avukatın neredeyse yarısının meslek yaşamı boyunca en az bir kez hakkında dava açıldığını, soruşturma geçirdiğini, gözaltına alındığını, tutuklandığını, tutuksuz yargılandığını gözlemledik. Bu başlıklar altında baskıya maruz kalan avukatlar hakkında açılan davalarda farklılık gösteriyor.

Özetlemek gerekirse, bu gerekçeler birkaç başlık altında sıralanabilir:

Halkların Demokratik Partisi (HDP) davalarına bakan avukatlar, müvekkilleri ile özdeşleştirilip terör örgütü üyeliği veya terör propagandasından yargılananlar. HDP eski eş-genel başkanı Selahattin Demirtaş'ın avukatlığını yapanlar çok sık soruşturmaya, dava açılmasına tabi oluyorlar.

Cezaevinde, veya terörle mücadele şubesinde işkence gören müvekkillerinin durumunu raporlaştıran bunu basına

yansıtan avukatlar hakkında açılan davalar.

Henüz öğrenciyken yaptıkları sosyal medya paylaşımları, avukat olduktan sonra aleyhinde delil olarak kullanılarak avukatlara açılan davalar.

Cumhurbaşkanına hakareten yargılanan avukatlar.

Hak savunuculuğu sürecinde katıldıkları toplantı, gösteri ve basın açıklamalarından dolayı yargılanan avukatlar.

Adli süreçte, terörle mücadele şubesinde müvekkil görüşmeleri sırasında kolluk kuvvetleri ile yaşananlar sonrası görevli memura mukavemet suçlaması ile yargılanan avukatlar. Mahkeme esnasında savcı veya hakimler ile girdikleri diyaloglar gerekçe gösterilerek savcı veya hakime hakareten, mahkemeye saygısızlıktan hakkında dava açılanlar. Çarpıcı bir örnek, bu araştırma devam ederken Diyarbakır Baro Başkanı hakkında, mahkemede yaşanan bir gerilimden

dolayı hakkında açılan "mahkeme hakimini terör örgütlerine hedef gösterme" suçlamasıyla açılan davaydı. Üyesi oldukları sivil toplum kuruluşlarına üyelik veya bu kuruluşlarda yöneticilik suç unsuru sayılarak açılan davalar. Yukarıda da belirttiği gibi, Çağdaş Hukukçular Derneği, Özgürlükçü Hukukçular Derneği, İnsan Hakları Derneği gibi kuruluşlara üyelik veya buralarda yöneticilik soruşturma konusu yapılıyor. Devam eden dava hakkında basına demeç vermek de çoğu zaman dava konusu olabiliyor. Daha önce de dile getirildiği gibi, engelli bir kadına taciz davasına bakan bir avukat, mahkeme çıkışı basına bilgi verdiği için hakkında hem dava açılıyor hem de baroya şikayet ediliyor.

Avukatlar ile yapılan görüşmelerde, gözaltına alınan avukatlara savcılık soruşturma sürecinde soruların bir kısmına burada değinilmesi, hak savunucusu avukatların üzerindeki baskının, avukat-müvekkil özdeşleştirmesinin ve siyasi

ceza davası avukatlarının potansiyel suçlu sayılmalarının nasıl kanıksandığını gözler önüne serecektir. Avukatların sorguda karşı karşıya kaldıkları sorularda bazıları: Avukatlık Stajınızı nerede ne zaman hangi avukatla yaptınız? Bu zaman kadar ne tür davalarda avukatlık yaptınız? Vekil olduğunuz dosyalarda müvekkillerinize nasıl ulaşmaktadır? Müvekkillerinizle sözleşme yapıyor musunuz? Şimdiye kadar kaç müvekkille sözleşme yaptınız? Müvekkillerinizden ücretinizi hangi yoldan alıyorsunuz? Şu kişi ile ilişkiniz nedir? Neden ondan ücret almadınız? Müvekkilinizin ifadesini neden değiştirmek istiyorsunuz? Şu isimli avukatla il dışına gitmekte amacınız nedir? Öğrenim hayatınız boyunca hangi dershanelere gittiniz? Eşiniz ve çocuklarınız hangi dershanelere gittiler? Telefon görüşmesinde ismi geçen şahısla ilişkiniz nedir? Teknik takibe takılan kişiyle ne tür bir ilişkiniz var? Bu soruları çoğaltmak mümkün.

ARAŞTIRMANIN YÜRÜTÜLDÜĞÜ İLLERE İLİŞKİN ELDE EDİLEN NİCEL VERİLERİN ANALİZİ

Bu alıŐma, Mersin Adana, Diyarbakır ve Mardin illerinde yapıldı. Toplam 200 avukat ile yüzyüze veya internet üzerinden göndermek suretiyle soru kağıtları gönderildi. Her ilde en az 10 avukat olmak üzere 50'nin üzerinde avukat ile ses ve görüntü kaydı alınarak derinlemesine görüşmeler yapıldı. Bu raporun giriş kısmında, hak savunucu avukatların

mesleklerini yürütürken karşılaştıkları baskılara ilişkin genel bir Türkiye değerlendirmesi yapmaya çalıŐıldı. Ardından araştırmanın yapıldığı söz konusu dört ilde elde edilen bulgular üzerinden genel bir özetleme yapmaya çalıştık. Bu bölümde, yapılan genel değerlendirme sonrası her ilden elde edilen bulguların değerlendirmesi yapılacak.

MERSİN

Mersin, 1.5 milyonu aşan nüfusuyla, Türkiye'nin önemli büyük kentlerinden bir tanesidir. Tarihi boyunca sürekli iç ve dış göç (son yıllarda Suriye'li göçmen ve mülteciler) alan bir kent olması, kendine özgü çok kültürlü yapısı, etnik ve inançsal mozaiği açısından bakıldığında hem politik olarak hareketli, hem de insan hakları mücadelesi bağlamında son derece aktif ve hareketli bir aktivist yapısına sahip. Bütün bu nedenlerden ötürü, hak savunucusu avukatların hem sayıca fazla olduğu, hem bu avukatların iş yükünün yoğun olduğu kentlerden bir tanesidir. Bu bölümde, dört ilde uygulanan soru örneği üzerinden ölçmeyi amaçladığımız hak savunucusu avukatların karşı karşı kaldığı durumları tespit edip ölçeklendirmeye çalıştık. Belirlediğimiz, baskı, taciz ve ihlal ölçütleri şunlardır; Adliye ve/veya ceza evlerinde yaşanan kimlik gösterme sorunu; yasa dışı fişlenme; telefon dinlemeleri; sosyal medya hesaplarının takip edilmesi; polis sorgusunda, müvekkil görüşmelerinde görülen baskı ve tacizler; cezaevi görüşmelerinde yaşanan haksız uygulamalar; savcılıkça baroya şikayet edilenler; araba, ev, işyeri aramaları; hakkında dava açılan avukatlar; gözaltına alınan avukatla açılan dava sonrası cezası kesinleşen avukatlar.

Gerek cezaevlerinde gerek adliye veya emniyet binalarına girişte avukatlara kimlik gösterme ve X-ray cihazlarından geçilmesi zorunluluğunun ve arama yapılmasının, avukatlık kanununa rağmen fillen uygulamaya konması, ilk başlarda avukatların çoğunluğu tarafından tepki ile karşılanmış olsa da sonrasında bu durumun kanıksandığı, sadece az sayıda avukatın halen bu uygulamaya direnen çok az sayıda avukat kaldığı söylenebilir. Fişlenme, teknik takip, telefon dinlemeler, sosyal medya hesaplarının izlenmesi gibi sorulara verilen yanıtların yüksekliği, fiziksel ve görünür baskının dışında hak savunucusu avukatla üzerindeki zihinsel mobbingin ve güvensizliğin bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Devamında gelen soruşturma gözaltına alınma tutuklanma vb sorulara verilen yanıtlar, göreceli olarak düşük görünse de durumun vehametini gözler önüne sermesi açısından çarpıcı. Öte yandan araştırma zaman aralığını 2013-2021 yılları ile sınırladığı için daha geçmişe gidildiğinde ve görece meslekte daha eski avukatlarla görüşüldüğünde bu sayının artacağına dair gözlemlerimizi de paylaşmak isteriz.

Buna ek olarak, hak ihlaline uğrayan yurttaşların ceza davalarına bakan avukatlarının sayısının giderek düşmeside bu türden baskılara maruz kalmanın belli avukatlar üzerinde yoğunlaştığının bir sonucu olarak yorumlanabilir.

1.Adliye ve cezaevlerine girişte kimlik kontrolü sorunu yaşayan avukatlar	50
2. Yasadışı fişlendiklerini düşünen avukatlar	30
3.Telefonlarının dinlendiğini düşünen avukatlar	25
4.Sosyal medya hesaplarının izlemeye alınan, alındığını düşünen avukatlar	20
5.Baroya savcılıklar tarafında şikayet edilen avukatlar	5
6.Müvekkil sorgusunda polis şiddeti ve/veya tacizi ile karşılaşan avukatlar	16
7.Cezaevi müvekkil görüşmelerinde yönetin ve/veya savcılığın haksız uygulamaları ile karşılaşanlar	11
8.Araba, ev ve/veya ofislerinde polis araması yapılan avukatlar	8
9.Haklarında dava açılan avukatlar	9
10.Gözaltına alınan avukatlar	8
11.Dava sonrası cezası kesinleşen avukatlar	4
12.Yukarıda sıralanan maddelerden (5., 6., 7., 8., 9., 10., 11.) birden fazlasıyla karşı karşıya kalan avukatlar	11

ADANA

Adana nüfus yoğunluğu, baroya kayıtlı avukat sayısı ölçütleri baz alındığında Mersin ilinden daha büyük bir şehir. Fakat, çok kültürlü yapısı, sürekli göç alıyor olması, insan hakları savunuculuğu aktivasyonu açısından Mersin ili ile yakın benzerlikleri de olan birşehir.

1.Adliye ve cezaevlerine girişte kimlik kontrolü sorunu yaşayan avukatlar	50
2. Yasadışı fişlendiklerini düşünen avukatlar	15
3.Telefonlarının dinlendiğini düşünen avukatlar	17
4.Sosyal medya hesaplarının izlemeye alınan, alındığını düşünen avukatlar	19
5.Baroya savcılıklar tarafında şikayet edilen avukatlar	2
6.Müvekkil sorgusunda polis şiddeti ve/veya tacizi ile karşılaşan avukatlar	10
7.Cezaevi müvekkil görüşmelerinde yönetin ve/veya savcılığın haksız uygulamaları ile karşılaşanlar	8
8.Araba, ev ve/veya ofislerinde polis araması yapılan avukatlar	1
9.Haklarında dava açılan avukatlar	4
10.Gözaltına alınan avukatlar	3
11.Dava sonrası cezası kesinleşen avukatlar	--
12.Yukarıda sıralanan maddelerden (5., 6., 7., 8., 9., 10., 11.) birden fazlasıyla karşı karşıya kalan avukatlar	3

Adana araştırması bulgularına göre, kimlik gösterme, X-ray arama cihazında geçme zorunluluğuna karşı diğer illerde olmadığı kadar şiddetli bir direnç gösterildiğini ve bu direncin kısmen halen devam ettiğini, yapılan görüşmelerden yola çıkarak söyleyebiliriz. Bunun dışında, diğer maddelere ilişkin sorulara Mersin ile karşılaştırıldığında verilen yanıtların

çarpıcı biçimde düşük olduğu görülüyor. Adana'da haksavunculuğu yapan avukatlar ile görüşmeler sonucunda avukatlar açısından olumlu bu manzaranın birkaç nedeni olduğu söylenebilir. Herşeyden önce Mersin ile kıyaslandığında, Adana'da avukatlar ile baro yönetimi arasında daha organik dayanışmacı ilişkiler olduğu bunun da avukatların gerek polis ile ger-

ek cezaevlerinde yaşadıkları sıkıntıları kolaylıkla baro avukat hakları merkezi üzerinden çözebildiklerini gösteriyor.

Bunun yanı sıra avukatlar arası dayanışma ağlarının, Çağdaş Hukukçular Derneği, İnsan Hakları Derneği ve Adil Yargılanma Hakkına Erişim Derneği (AYHED) gibi sivil yapılar içerisinde daha güçlü biçimde kurulduğu da dikkat çekiciydi. Bir diğer vurgulanması gereken nokta, Adana'da görüşülen hak savunucusu avukatların hem yaş ortalamalarının hem mesleki tecrübelerinin yüksekliği, kentin toplumsal ve siyasal yaşamında görünürlüklerinin ve nüfuzlarının da bu sonuçlarda etkili olduğu söylenebilir. Bu noktada vurgulanması gereken bir diğer husus da gerek Mersin'de gerek Adana'da kimlik gösterme ve arama cihazından geçme dayatmasına karşı direncin kadın avukatlarda erkelere oranla daha yüksek ve devamlılığı arz ettiği söylenebilir.

Yeri gelmişken, özellikle evli ve eşleri de avukat olan çiftlerde eşlerden biri hak ihlaline uğrayan müvekkilelerin ceza davalarını alırken, diğerinin daha ticari davalara baktığı da dikkat çekici bir olgu olarak not edilmeli. Her iki ilde de avukatlara, neden baro dışında bir hukuk derneğine (Çağdaş Hukukçular Derneği, Özgürlükçü Hukukçular Derneği gibi) üye olma ihtiyacı hissettiniz sorusunu yönelttik. Hemen hemen tüm görüşmeciler avukatlardan, baroların kamusal ve yarı resmi meslek örgütleri olduğu, bu yapıları nedeniyle de insan hakları savunuculuğu söz konusu olduğunda yetersiz kalabildikleri, bu nedenle baro dışında dayanışma örgütleri kuram gereksinimi duydukları yanıtını aldık.

DİYARBAKIR

“Diyarbakır’da neredeyse her ailenin insan hakları ihlalleri bağlamında yaşadığı bir trajedisi var. Bu çerçevede avukat mesleğinin Diyarbakır söz konusu olduğunda özel ve özgün bir yeri var. Çünkü Diyarbakır, insan hakları ihlallerinin bir laboratuvarıdır adeta”. Bu tümceler Diyarbakır baro başkanına ait. Genel olarak avukatlık mesleği, özelde hak savunuculuğu avukatlık, Diyarbakır’da öylesi-

ne devlet tarafından kriminalize edilip dışlanmış ki, hem Diyarbakır’da hem Mardin’de Türkiye’nin diğer şehirlerinin aksine Baro binaları adalet saraylarının dışında konuşlanmış. Bu fiziksel ayrışma avukatlığa söz konusu şehirlerde biçilen rolün de bir göstergesi. Hal böyle olunca avukatlık bu iki şehirde bir avukat-müvekkil ilişkisinin ötesinde toplumsal alanda hak mücadelesi veren bir meslek halini almış.

1.Adliye ve cezaevlerine girişte kimlik kontrolü sorunu yaşayan avukatlar	50
2. Yasadışı fişlendiklerini düşünen avukatlar	50
3.Telefonlarının dinlendiğini düşünen avukatlar	50
4.Sosyal medya hesaplarının izlemeye alınan, alındığını düşünen avukatlar	50
5.Baroya savcılıklar tarafında şikayet edilen avukatlar	2
6.Müvekkil sorgusunda polis şiddeti ve/veya tacizi ile karşılaşan avukatlar	40
7.Cezaevi müvekkil görüşmelerinde yönetin ve/veya savcılığın haksız uygulamaları ile karşılaşanlar	40
8.Araba, ev ve/veya ofislerinde polis araması yapılan avukatlar	20
9.Haklarında dava açılan avukatlar	40
10.Gözaltına alınan avukatlar	50
11.Dava sonrası cezası kesinleşen avukatlar	5
12.Yukarıda sıralanan maddelerden (5., 6., 7., 8., 9., 10., 11.) birden fazlasıyla karşı karşıya kalan avukatlar	11

Aslında, Diyarbakır’da Avukatların maruz kaldığı ihlaller öylesine kronikleşmiş ki, bu proje kapsamında kentte görüşmeler yürüttüğümüz sırada, 28 avukat hakkında terör örgütü üyeliği suçlamasıyla gözaltı işlemi başlatıldı. Yine kendisiyle görüştüğümüz geçmişte Diyarbakır baro başkanlığı yapmış bir avukat, biz kendisiyle görüştükten birkaç gün sonra terör

örgütü üyeliğinden 6 yıl 3 ay hapis cezası aldı. Çoklu baro yasasına karşı ülke çapında yapılan eylemler sonrasında, Diyarbakır barosu bu konumunu korudu ve eyleme katılan avukatlar hakkında soruşturma başlatıldı.

Yine saha çalışmasını sonlandırıp analiz sürecine girdiğimizde, Diyarbakır’da-

ki avukat gözaltılarına ilişkin haberler gelmeye devam etti. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı, 09 Mart 2012 tarihinde Mezopotamya Medeniyetler Beşiğinde Yakınlarını Kaybeden Ailelerle Yardımlaşma Dayanışma Birlik ve Kültür Derneği'ne (MEBYA-DER) yönelik bir soruşturma başlattı. Soruşturma kapsamında haklarında dava açılan dernek yönetici ve üyelerinin vekalet verdiği 18 avukat müvekilleri ile görüşmek için emniyete gittiklerinde haklarında Adalet Bakanlığı'ndan izin almaksızın resen soruşturma başlatıldığını öğrendiler.

Avukatlık Kanuna göre, meslekleriyle ilgili suçlarda avukatlar hakkında Adalet Bakanlığı'ndan izin alınması zorunluluğuna rağmen, izin alınmaksızın hakkında soruşturma başlatılan avukatlar arasında bu araştırma kapsamında önceden görüştüğümüz avukatlar da var.

Bu çalışma yürütülürken görevde olan mevcut baro yönetim kurulunun tamamı (yirmiye yakın) hakkında Ermeni katliamı üzerine yapılan basın açıklamasından açılan ve bu araştırma esnasında Diyarbakır'da bulunduğumuzda ilk duruşması yapıldı. Hakkari'de insansız hava aracının bir köyde sivillerin ölümüne yol açması üzerine baronun hazırladığı rapor nedeniyle yine tüm baro üyesi avukatlar hakkında açılan dava da devam ediyordu. Bir önceki baro yönetim kurulu üyelerinin tamamı, yönetim kurulu olarak yaptıkları basın açıklamaları ve hazırladıkları hak ihlalleri nedeniyle yargılanmaya devam ediyorlar. Yine halihazırdaki baro yönetim kurulu üyelerinin tamamı, Diyanet İşleri Başkanı'nın LGBTİ+ bireylere yönelik nefret söylemine karşı yaptıkları basın açıklamasından dolayı 'halkın dini inancına hakaret' suçlamasıyla yargılanıyorlar.

Diyarbakır Barosu İnsan Hakları Komisyonu, Kadın ve Çocuk Hakları Komisyonu gibi birimleri hazırladığı, aslında rutin faaliyetler arasında yer alan çalışmalar dahi savcılık soruşturmasına konusu oluyor.

Diyarbakır Barosu İnsan Hakları Komisyonu'nun hazırladığı Hakkari'de insansız hava aracı bir köyün bombalanması üzerine hazırlanan rapordan Baro başkanı tüm yönetim kurulu üyeleri yargılanıyorlar. Diyarbakır Barosu Kadın ve Çocuk Hakları Komisyonu üyesi avukatlar, hazırladıkları raporlar ve bu raporları kamuoyu ile paylaştıkları için yargılanıyorlar.

Bu çalışmanın yapıldığı sırada yönetimde olan Diyarbakır Barosu üyeleri hakkında 10'un üzerinde dava vardı. Ayrıca geçmiş dönem yönetim kurulu üyeleri hakkında da açılmış çok sayıda soruşturma bulunuyor. Hak savunuculuğu avukatların fişlendiğini; haklarında kendilerinin de bilgisi dışında hazırlanmış soruşturma dosyalarının bekletildiğini, bu dosyaların zamanı geldiğinde işleme konulacağını, buna hazırlıklı olduklarını görüşme yaptığımız avukatların neredeyse tamamından duyduk. Adalet sistemin üçüncü ayağını oluşturan avukatlar gündelik mesleki faaliyetleri sürecinde polisin fiziksel ve moral şiddeti ile karşı karşıya bırakılmalı bir yana hakim ve savcıların bu baskılar karşısında kayıtsız kalışı daha çarpıcı olsa gerek. Avukatların polis şiddet ile karşı karşıya kalmaları artık kanıksanmışken, avukatların yasalara uymayan polisler hakkında yaptıkları şikayetlerin savcılar tarafından görmezden gelinip, polis şikayetleri üzerinden avukatlar hakkında soruşturma başlatmaları da artık neredeyse gelenekselleşmiş bir uygulama.

MARDİN VE ŞANLIURFA

Mardin ilinde görüşme yapılan avukatların durumu da kısmen Diyarbakır'a benzemekle birlikte, bir derece daha olumlu olduğu söylenebilir. Mardin'de özellikle ilçelerde 2015 yılında yaşanan hendek süreci ve ilçelerin güvenlik güçleri tarafından ablukaya alınması nedeniyle, bu ilçelerde ortaya çıkan hak ihlallerini tespit etmeye ve yurttaşların mağduriyetlerini savunmaya çalışan avukatların ciddi sıkıntılar yaşadığı gözlemlendi. Bu nedenle, bu ilde örneklem olarak alınan avukatların yarıya yakını, başta Nusaybin, Kızıltepe olmak üzere ilçelerde görev yapan avukatlar oluşturdu. Ayrıca, HDP'li Mardin Büyükşehir Belediyesine kayyım atandıktan sonra, özellikle belediyenin kurumsal avukatlığını yürütenlerin, kayyum atamasından sonra, ciddi baskılar gördüğü, soruşturma ve gözaltılara

maruz kaldıkları söylenebilir. Mardin'de hak savunuculuğu yapan avukatların demografik kompozisyonunun ilişkin de genel bir değerlendirme yapmak gerekir. Mersin'e benzer şekilde, avukatların yaş ortalamasının oldukça genç olması, ayrıca kadın avukat sayısının Diyarbakır ve Adana ile karşılaştırıldığında fazla olması, dikkat çekici unsurlar olarak görünüyor. Buna ek olarak, Mersin ve Adana'da görev yapan avukatların çoğunluğu, bu illerin yerlisi olmayıp farklı nedenlerle kente yerleşenler ve göçle gelen ailelerin çocukları iken, Diyarbakır ve özellikle de Mardin'de görev yapan avukatların kent ve ilçelerde doğup büyüyen, hukuk fakültesi mezuniyetinden sonra kendi memleketlerine dönüp mesleklerini yürüten avukatlardan oluşuyor.

1.Adliye ve cezaevlerine girişte kimlik kontrolü sorunu yaşayan avukatlar	50
2. Yasadışı fişlendiklerini düşünen avukatlar	50
3.Telefonlarının dinlendiğini düşünen avukatlar	50
4.Sosyal medya hesaplarının izlemeye alınan, alındığını düşünen avukatlar	50
5.Baroya savcılıklar tarafında şikayet edilen avukatlar	2
6.Müvekkil sorgusunda polis şiddeti ve/veya tacizi ile karşılaşan avukatlar	27
7.Cezaevi müvekkil görüşmelerinde yönetin ve/veya savcılığın haksız uygulamaları ile karşılaşanlar	32
8.Araba, ev ve/veya ofislerinde polis araması yapılan avukatlar	10
9.Haklarında dava açılan avukatlar	7
10.Gözaltına alınan avukatlar	4
11.Dava sonrası cezası kesinleşen avukatlar	2
12.Yukarıda sıralanan maddelerden (5., 6., 7., 8., 9., 10., 11.) birden fazlasıyla karşı karşıya kalan avukatlar	11

Bölgede 2015 yılında yaşanan kent ablukaları sürecinin yarattığı travmanın izlerini Mardin ve ilçelerinin gündelik yaşamında hala görmek mümkün. Özellikle Mardin'in birçok ilçesinde aylarca süren abluka sürecinde, yüzlerce sivil vatandaş yaşamını yitirdi. Uzun süreli sokağa çıkma yasakları, başta yaşam hakkının ihlali olmak üzere, sağlık hakkı, eğitimin engellenmesi, gıda ve temel ihtiyaçlarının giderilememesi, konut hakkı gibi pek çok mağduriyet ile karşılaşıldığı raporlandı tespit edildi. Uzun süreli bombalamalar sonrası pek çok yurtaşın yaşadığı konutlar kullanılamaz hale geldi. Bu uygulamalar maruz kalan kent ve ilçelerden büyükşehirlere ve batı illerine kitlesel göçler yaşandı.

Bütün bu temel insan hak ve özgürlüklerin ihlalinin, bölgede zaten kronikleşmiş hak ihlalleri sonrası kuşkusuz avukatların sırtına, daha fazla yük bindiği söylenebilir. Vurgulanması gereken bir diğer, nokta, Mardin'de örneklem olarak belirlenen avukatların bir çoğunun bu süreçte kendilerinin de gerek akrabaları, gerek yerel hemşerilik ilişkilerinden kaynaklı olarak yakınlarını yitirmeleri veya onların hak ihlaline uğramalarının ikincil bir travma yarattığıdır. Nitekim, bundan kaynaklı olarak, görüşme talebinde bulunduğumuz avukatlar veya soru formunu ilettiklerimizden en fazla olumsuz dönüş aldığımız il Mardin oldu. Görüşmeyi kabul edenlerin tedirgin halleri, derinleme görüşmelerde yaşadıklarını anlatırken gösterdikleri tepkiler de yaşanan ağır travmanın izlerinin hala devam ettiğini işaret ediyor.

Haksavunucusu avukatların mesleklerini yürütürken kendilerini güvende hissedip hissetmediklerine ilişkin sorulara verilen yanıtlar da Mardin ilinde de bir istisna durumu gözlemlenmiyor. Örneklem olarak seçilen avukatların tamamı, fişlendiklerini, telefonlarının dinlendiğini, sosyal medya hesaplarının takibe alındığını düşünüyor. Burada

özellikle sorgu esnasında ve cezaevlerinde müvekkil görüşmelerinde yaşanan sıkıntıların diğer illerle kıyaslandığında daha kronik hal aldığını gözlemledik. İlçelerde ağır ceza mahkemeleri olmadığından, müvekkillerinin çoğunun Mardin, Diyarbakır gibi illerde yargılanmaları ve bu illerdeki cezaevlerinde tutulmaları, ilçelerde görev yapan avukatla üzerinde ikincil bir baskı yaratıyor. Dava ve müvekkil görüşmeleri için ilçelerde sürekli bu illere gidilmesi, avukatlar üzerinde özellikle maddi anlamda ciddi bir baskı yaratıyor. İlçelerde adliye binalarının genellikle kaymakamlık binasının içinde yer alması, kimlik gösterme, avukatların üst aramasına maruz kalması, bina içinde polisler ile tartışmalar yaşanması gibi durumları bir kat daha artırdığı söylenebilir.

Gözaaltına alınan, tutuklanan veya haklarında dava açılan avukat sayısı, Mersin ve Diyarbakır'a oranla az olmasına rağmen, yine özellikle ilçelerde görev yapan avukatları gündelik iş rutini içerisinde polis ve diğer yerel kamu yöneticileri ile çok sık tartışma yaşadıkları; bu nedenle de fiziksel ve psikolojik şiddetin oranının daha yüksek olduğu söylenebilir.

SONUÇ

Pek çok ulusal ve uluslar arası raporun da gösterdiği gibi, Türkiye’de son yıllarda artan otoriterleşme ile birlikte, avukatlık, en yüksek risk düzeyindeki mesleklerin başında geliyor. Öte yandan, bu çalışmalarda, risk tanımlaması yapılırken, genellikle gözaltına alınan ya da tutuklanan avukatlar üzerinde bir haritalandırma yapılıyor.

Bu proje sonucunda ulaştığımız bulgulara üzerinden değerlendirme yapıldığında aslında riskin boyutlarının çok daha geniş kapsamlı olduğu sonucuna vardık. Her şeyden önce avukatlık mesleğinin itibarının giderek düşmesi bulgularımızın başında geliyor. Yargılama ve diğer hukuki süreçlerde, avukatların hakim ve savcılar ve hatta kolluk kuvvetleri karşısında ikincil duruma düşmeleri, yargıda savunma mekanizmasının gereksiz görülmesi gibi bir izlenim doğuruyor. Bu da doğal olarak, avukatların genel olarak mesleklerini yürütürken, özel de insan hakları savunucularının veya politik hükümlülerin davalarına müdafî olarak katılırken, ümitsizliğe düşmelerine yol açıyor. Hem mahkeme sırasında hakim ve savcılarla yaşadıkları, hem kovuşturma sürecinde polis ve

diğer güvenlik güçlerinin hak savunucusu avukatlara karşı tavrı bu ümitsizlik ve mesleğin itibarsızlaştırıldığı düşüncesinin temel nedenleri arasında. Bunlara ek olarak hukuki sürecin başlangıcından sonuna kadar neredeyse her aşamada yaşanan fiziksel ve düşünsel mobbing ve tacizler; yer yer şiddet düzeyine varan uygulamalar karşısında ümitsizliğin daha da arttığı söylenebilir. Telefon dinlemeleri, ev ve ofislere düzenlenen gece baskınları ve aramalar; arabalara yerleştirilen dinleme cihazları; fiziksel takip; müvekkil ile yapılan telefon görüşmelerinin dinlenmesi; avukatların üyesi oldukları sivil toplum kuruluşlarının takibi ve bu üyeliklerin suç delili olarak toplanması; avukatların kendi bilgileri dışında fişlenip haklarında dosya tutulması; sosyal medya hesaplarının ve paylaşımlarının takibi; aile fertlerinin tacizi gibi pek çok neden bu yılgınlık ve ümitsizliği nedeni olarak gösterilebilir.

Bütün bu ölçütler üzerinden bakıldığında, Türkiye’de insan hakları savunucularının haklarını savunan avukat olmak, avukatlığın en çok risk altında olan meslek olması sonucunu doğuruyor.